

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ХАРЧОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ
Навчально-науковий інститут економіки і управління
Кафедра фінансів

«До захисту в ЕК»

Директор інституту

_____ О.О. Шеремет

«__» _____ 2021 р.

«До захисту допущено»

Завідувач кафедри

_____ Л.В. Шірінян

«__» _____ 2021 р.

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА
НА ЗДОБУТТЯ ОСВІТНЬОГО СТУПЕНЯ МАГІСТР

зі спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа та страхування»
(код і назва спеціальності)

освітньо-професійної програми Фінанси, банківська справа та страхування

на тему: **Фінансова стійкість банку та механізми її забезпечення**

Виконала : здобувачка 2 курсу, 11 група

Дубінін Ігор Олегович
(прізвище та ініціали)

Керівник: Шірінян Лада Василівна
(прізвище та ініціали)

(підпис)

Рецензент Колос І.В.
(прізвище та ініціали)

(підпис)

Засвідчую, що в цій кваліфікаційній роботі немає запозичень із праць інших авторів без відповідних посилань.

Здобувач _____
(підпис)

Київ – 2021 р.

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ХАРЧОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ
 Інститут (факультет) Навчально-науковий інститут економіки і управління
 Кафедра фінансів
 Освітній ступінь бакалавр
 Спеціальність 072 «Фінанси, банківська справа та страхування»
 (шифр і назва)
 Освітньо-професійна програма Фінанси, банківська справа та страхування
 (назва)

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри фінансів

« » 20 року

З А В Д А Н Н Я

НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ ЗДОБУВАЧА

Дубініна Ігоря Олеговича

(прізвище, ім'я, по батькові)

1. Тема роботи Фінансова стійкість банку та механізми її забезпечення

керівник проекту (роботи) Шірінян Л.В., д.е.н., проф.

(прізвище, ім'я, по батькові, науковий ступінь, вчене звання)

затверджені наказом закладу вищої освіти від «16» жовтня 2020 р. № 843-КС

2. Строк подання здобувачем роботи 24 грудня 2020 р.

3. Вихідні дані до роботи підручники, навчальні посібники, монографії, наукові статті, звітність банку, інтернет джерела, інтернет сайти

4. Зміст пояснювальної записки (перелік питань, які потрібно розробити)
Розділ 1. Теоретичні аспекти забезпечення фінансової стійкості банку

Розділ 2 Аналіз фінансової стійкості банку (на прикладі АТ «ОТП» Банк)

Розділ 3. Шляхи підвищення рівня фінансової стійкості АТ «ОТП» Банк.

5. Перелік графічного матеріалу (з точним зазначенням обов'язкових креслень)

Таблиця 2.1.: Аналіз активів АТ «ОТП» Банк за 2016-2019 р., Таблиця 2.2.: Показники фінансової стійкості АТ «ОТП» Банк за 2016-2019 р., Таблиця 2.3.: Аналіз показників платоспроможності АТ «ОТП» Банк за 2016-2019 р., Таблиця 2.4.: Показники ліквідності АТ «ОТП» Банк за 2016-2019 р., Таблиця 2.5.: Аналіз показників рентабельності АТ «ОТП» Банк за 2016-2019 р., Рисунок 3.1.: Зв'язок грошово-кредитної політики та фінансової стійкості банківської системи, Таблиця 3.1.: Розрахунок ставки внутрішнього генерування капіталу АТ «ОТП» Банк за 2016-2019 р.

6. Консультанти розділів проекту (роботи)

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		завдання видав	завдання прийняв
I	Шірінян Л.В.		
II	Шірінян Л.В.		
III	Шірінян Л.В.		

7. Дата видачі завдання 16 жовтня 2020 року

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів дипломного проекту (роботи)	Строк виконання етапів проекту (роботи)	Примітка
1	Вибір теми, написання заяви і узгодження плану кваліфікаційної роботи з керівником	15.10.2020	
2	Робота над 1-м розділом та перевірка керівником	09.11.2020	
3	Робота над 2-м розділом та перевірка керівником	30.11.2020	
4	Робота над 3-м розділом та перевірка керівником	21.12.2020	
5	Оформлення готової роботи на попередній захист	24.12.2020	
6	Подання кваліфікаційної роботи з підтвердження керівника на перевірку академічного плагіату.	21.01.2021	
7	Підпис остаточного варіанту роботи завідувачем кафедри	02.02.2021	

Здобувач

(підпис)

Дубінін І.О.

(прізвище та ініціали)

Керівник роботи

(підпис)

Шірінян Л.В.

(прізвище та ініціали)

АНОТАЦІЯ

Дубінін І.О. «Забезпечення рівня капіталізації банківських установ»

Кваліфікаційна робота на здобуття освітнього ступеня «бакалавр» за напрямом підготовки 6.030508 – Фінанси і кредит. Національний університет харчових технологій, Київ, 2019.

Кваліфікаційна робота присвячена вивченню теоретичних основ власного капіталу банків, розкриття діючої практики стосовно проблемних питань капіталізації банків України, а також пошук шляхів для її збільшення.

Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, переліку використаних джерел і додатків.

У вступі обґрунтовано актуальність теми та сформульовано завдання дослідження.

У першому розділі розкрито поняття капіталізації банківських установ, джерела формування власного капіталу банку, визначено методи підвищення рівня капіталізації та розглянуті методичні підходи оцінки капіталізації банківських установ.

Другий розділ присвячено аналізу фінансового стану АТ «ОТП» Банк, оцінці фінансової діяльності та рівню капіталізації банку.

У третьому розділі запропоновані пропозиції щодо забезпечення необхідного рівня капіталізації банківської установи. Проведена оцінка чинників впливу на капіталізацію банківських установ України.

Ключові слова: власний капітал банку, капіталізація, нормативи достатності регуляторного капіталу.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	4
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ БАНКУ.....	7
1.1. Економічна сутність фінансової стійкості банківської установи.....	7
1.2. Методи оцінювання фінансової стійкості банку.....	13
1.3. Фактори впливу на фінансову стійкість банку.....	15
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ БАНКУ (НА ПРИКЛАДІ АТ АТ «ОТП» БАНК.....	21
2.1. Фінансово-економічна характеристика діяльності АТ «ОТП» БАНК.....	21
2.2. Оцінка фінансової стійкості АТ «ОТП» БАНК.....	27
2.3. Аналіз впливу рівня ліквідності та рентабельності на фінансову стійкість банку.....	30
РОЗДІЛ 3. ШЛЯХИ ПІДВИЩЕННЯ РІВНЯ ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ АТ «ОТП» БАНК.....	34
3.1. Мінімізація банківських ризиків як чинник забезпечення фінансової стійкості АТ АТ «ОТП» БАНК.....	34
3.2. Вплив грошово-кредитної політики НБУ на фінансову стійкість банківської системи.....	39
3.3. Напрямки фінансової стабілізації АТ «ОТП» БАНК.....	45
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	51
ДОДАТКИ.....	54

ВСТУП

Актуальність дослідження. Банківська система - важлива ланка національної економіки країни. На сьогоднішньому етапі становлення ринкової економіки в Україні, укріплення фінансової стійкості банків, їх стрімкий розвиток забезпечують зростання довіри, а отже і посилення позитивного впливу банківської системи на процеси економічного розвитку.

У сучасній економіці українські банки переймаються проблемою стрімко зростаючої конкуренції, пов'язаної із розподілом капіталу та клієнтури, розширенням асортименту банківських послуг, впровадженням сучасних інформаційних технологій в управління банківською діяльністю. Все це створює необхідність удосконалення банківського менеджменту таким чином, щоб задовольнити попит на банківські продукти і послуги з боку суб'єктів ринкового середовища, і створити при цьому високу прибутковість банківського бізнесу та захист його від ризиків. За 2017-2019 роки умови і становище комерційних банків сильно змінилися. Часткова стабілізація курсу національної грошової одиниці, зменшення інфляції змушують банки забезпечувати прибутковість за рахунок розширення обсягу банківських операцій та послуг.

Поруч із тим вони не мають можливості ефективно вкладати кредитні ресурси у сферу реального виробництва через його низьку рентабельність.

Прагнення до максимізації прибутків зумовлює вкладення коштів в операції, що мають підвищений ступінь ризику. Отже, банк, здійснюючи певні операції, може зазнати ризику втрат та банкрутства.

Дані критерії слід враховувати банкам при вивченні проблеми ризику. Дивлячись на це, проблеми управління банківською діяльністю слід досліджувати з позицій можливості досягнення банками динамічного стану фінансової стійкості та підтримання стабільної позиції на шкалі «прибуток-ризик». Даний метод не являється традиційним для вітчизняної школи фінансового управління банком, у зарубіжних країнах він також недостатньо вивчений.

На сучасному етапі банку в процесі діяльності постійно треба вирішувати дилему «прибутковість – ліквідність», від успішного виконання та дослідження якої багато в

чому залежить його успішне функціонування. Існування цієї проблеми зумовлене ризиковим характером здійснення багатьох банківських операцій.

Вагомий науковий внесок у розробку теорії банківської справи та управління фінансовою стійкістю банків внесли такі зарубіжні вчені, як Е. Хілл, Х. Брюнінг, Е. Доллан, Т. Кох, Е. Рід, Ю. Масленченков, А. Тавасиев, Е. Тарханова, Г. Фетисов та інші. Серед вітчизняних вчених, які присвятили свої наукові праці оцінці та управлінню фінансовою стійкістю банків слід відзначити А. Герасимовича, О. Зарубу, А. Мороза Л.О. Примостки, Р.В. Михайлюк, О.Л. Малахової тощо. Аналіз праць даних науковців дає змогу суттєво підійти до дослідження питання визначеного наукового завдання, а також вирішити питання, що все ще залишаються невирішеними. Особливо невпорядкованим є термінологічний апарат, вимагають доопрацювання та детальної систематизації фактори фінансової стійкості, інструментарій оцінки фінансової стійкості банку, все ще не до кінця вирішені питання нарощування рівня капіталізації банківської системи, удосконалення банківського законодавства, використання стрестування та розроблених нових методик управління фінансовою стійкістю банків тощо. Дані фактори зумовлюють актуальність та необхідність проведення дослідження проблем забезпечення фінансової стійкості комерційних банків.

Різні чинники ринкового механізму сильно впливають на всю банківську сферу, здійснюють прямий чи непрямий вплив як на самі банківські установи, так і на клієнтів. Зазвичай, високе значення банків в ефективно функціонуючій ринковій системі зумовлює такий стан та положення речей, при якому суспільство не ставить під сумнів платоспроможність та стабільність банківської системи, а депоненти та акціонери являються впевненими у фінансовій стійкості свого банку.

Об'єктом дипломної роботи є фінансова стійкість банку.

Предмет дослідження – теоретичні та практичні підходи до забезпечення фінансової стійкості банку.

Метою дослідження є визначення особливостей фінансової стійкості банку та її забезпечення. Відповідно до мети було поставлено такі **завдання:**

- визначити економічну сутність забезпечення фінансової стійкості банку;
- визначити методи оцінювання фінансової стійкості банку;
- дослідити фактори впливу на фінансову стійкість банку;
- надати фінансово-економічну характеристику АТ «ОТП» Банк;

- провести аналіз фінансової стійкості банку;
- дослідити вплив рівня ліквідності та рентабельності на фінансову стійкість банку;
- проаналізувати напрями мінімізації банківських ризиків як чиннику забезпечення фінансової стійкості банку;
- дослідити вплив грошово-кредитної політики НБУ на фінансову стійкість банківської системи;
- визначити основні напрями фінансової стабілізації АТ «ОТП» БАНК

Методи дослідження. У даній роботі використані нонаукові методи емпіричного та теоретичного досліджень, а саме: аналіз і синтез, узагальнення, системний аналіз, методи статистичного аналізу, методи групування, порівняння. Обробка та аналіз даних даних проводився з використанням комп'ютерних розрахунків.

Інформаційною базою виступають законодавчі та нормативні акти Верховної Ради України і Національного банку України, офіційні матеріали Державного комітету статистики України, монографії та науково-аналітичні статті вітчизняних та зарубіжних авторів.

Практичне значення роботи. Розроблені в процесі дослідження підходи, теоретичні узагальнення, висновки та рекомендації можуть бути використані для підвищення ефективності управління фінансовою стійкістю банку та зниження ризиковості банківських операцій.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ БАНКУ

1.1. Економічна сутність фінансової стійкості банківської установи

Важливою ланкою з фінансових інституцій є банки. Вони відіграють пріоритетну роль у направленні необхідних обсягів грошових капіталів у найприбутковіші галузі економіки, мобілізація тимчасово вільних коштів різних суб'єктів господарювання, що врешті решт призводить до підвищення добробуту населення кожної країни. Про активність діяльності банків говорить загальний стан економіки [6, с. 167].

Проблема забезпечення та зміцнення фінансової стійкості банків – доволі складна та не вивчена до кінця. Вона існує у розвинутих країнах ринкового типу, набула значного рівня і для України, що зумовлено специфічністю розвитку вітчизняних банків. Термін «стійкість», по різному трактується, залежно від рівня системи, що розглядаються та контексту, методів що використовуються.

Даний підхід характеризується відсутністю конкретних визначень та суворої аргументації і досить часто стає причиною змішання понять і невизначеності категорій.

На даний момент в економічній літературі не існує конкретного підходу до визначення поняття фінансової стійкості банку. Його порівнюють з такими економічними поняттями, як ліквідність, надійність, платоспроможність.

Михайлюк Р.В. каже, що фінансова стійкість банку може бути визначена рівнем його ліквідності та платоспроможності. Слід відзначити, що ліквідність комерційного банку характеризує механізм перетворення фінансових чи матеріальних активів у грошові кошти для вдалого та вчасного виконання своїх зобов'язань, в свою чергу платоспроможність визначається здатністю банку своєчасно і в повній мірі виконати свої платіжні зобов'язання [6, с. 167].

Це важливі складові, але враховувати лише їх під час визначення фінансової стійкості банку, на думку вчених, серед яких В. Кочетков, є недостатнім. Інші експерти стверджують, що стійкість банку залежить від збалансованості його пасивів і активів, загальної кількості клієнтів і якості кредитно-інвестиційного портфеля.

Подібний підхід викликає зауваження: перш за все, в ньому не завжди враховуються такі важливі складові фінансової стійкості, як прибутковість, платоспроможність та ліквідність; крім того, твердження, що фінансова стійкість банку залежить від кількості клієнтів, є неповним для комплексного та ґрунтовного пояснення цієї взаємозалежності (не враховується їх фінансовий стан) [6, с. 168].

Слід вважати що фінансова стійкість не визначається лише відповідністю діяльності банку нормативним узагальнюючим показникам, а отже останні виступають лише орієнтиром і досить часто неправильно розраховуються. Врахування лімітованої групи показників фінансової стійкості банку також недостатньо і потребує більш повного вивчення.

Головні напрямки покращення методологічних то теоретичних принципів визначення й аналізу фінансової стійкості банку визначаються, перш за все, розглянутими підходами і загальними напрямками удосконалення діяльності банків в умовах динамічної трансформації економіки.

Основна проблема стійкості банків пов'язана з нестабільною економікою нашої країни. Дана проблема характеризується, насамперед, стабільною середою, яка оточує банк.

Отже, ринкова категорія «фінансова стійкість банку» демонструє фінансовий стан бунку в вже існуючому середовищі. Доречно виділити основні параметри фінансової стійкості банку: її загальний стан, соціально-політична ситуація країни, стан фінансового ринку, внутрішня стабільність банківської установи [6, с. 168].

Фінансова стійкість - принципове поняття, яке на сьогоднішній постійно фігурує при обговоренні тих чи інших факторів функціонування банків і фінансової системи країни взагалі. Проте через очевидну актуальність і практичну потребу у здійсненні аналізу фінансової стійкості вітчизняних банків, досвід подібного аналізу є досить скромним, а підходи різноманітних науковців підходи з цієї тематики в Україні практично відсутні.

Зусиллями вітчизняних вчених обґрунтовані роль та місце фінансової стійкості у банківському управлінні, її показники та критерії, методи та форми управління, зв'язок із загрозою банкрутства банку та інше. Однак результати досліджень зарубіжних вчених були виведені з урахуванням особливостей звітності комерційних банків, стану

конкурентного ринку, існуючого нормативного поля, методів що впливають на його регулювання, властивих для ринково розвинутих країн [6, с. 169].

Українські реалії у цьому напрямі питань суттєво відрізняються від зарубіжних: для банківської системи України характерні нестабільність та високий рівень банківського ризику, які поширюються на фінансові ринки, проблемною залишається також політична та соціально-економічна ситуація. Тому розроблені вченими підходи у своїй більшості є непрактичними для вітчизняної практики, оскільки потребують адаптації та коригування.

Українськими науковцями винесені на розгляд тільки деякі аспекти фінансової стійкості комерційних банків. Зокрема, А. Герасимовичем, О. Зарубою, А. Морозом, М. Савлуком, – при дослідженні загальних питань фінансового аналізу банківської діяльності; Д. Гладких, М. Ковалем, В. Науменком, Л. Примосткою, К. Раєвським, С. Святком, Р. Тиркалом, С. Халявою, Р. Шіллером, – при обґрунтуванні підходів у аналізу балансової звітності та фінансових результатів діяльності комерційних банків; В. Вітлінським, М. Власюком, А. Мазаракі, Л. Свистун – при створенні методологічних основ для корегування банківських рейтингів. Завдяки цим науковцям виявлені особливості управління фінансами комерційного банку, обґрунтовані методи оцінки фінансової стійкості банків, зроблені спроби проаналізувати зовнішні та внутрішні фактори, що впливають на фінансову стійкість банків [6, с. 169].

Але, до цього часу у вітчизняній літературі немає однозначного підходу до визначення самої сутності такого поняття як фінансова стійкість комерційного банку. Відсутність чіткого визначення поняття фінансової стійкості комерційного банку спричинила, з одного боку, ототожнення фінансової стійкості з деякими схожими поняттями (ліквідністю, платоспроможністю, надійністю), а з іншого – зумовила суттєві розмежування по лінії методологічних засад у підходах щодо оцінки факторів і складових фінансової стійкості банків, встановлення її критеріїв.

Однак, трансформування банківських ресурсів в системі фінансового менеджменту проходить через управління фінансовими операціями банку, що відображається на його стійкості і надійності.

Виділяють п'ять блоків стійкості банку

- 1) фінансова стійкість;
- 2) організаційна стійкість;

- 3) функціональна стійкість;
- 4) комерційна стійкість;
- 5) капітальна стійкість.

Стосовно забезпечення фінансової стійкості банку доречним є виділити такі взаємопов'язані напрями: стійкість капітальної бази; стійкість ресурсної бази; організаційно-структурна стійкість банку; комерційна стійкість банку. Розглянемо послідовно складові фінансової стійкості банку, до яких відносяться:

Стійкість капітальної бази – це загальна сума внесених засновниками та акціонерами власних коштів становить капітал банку. Обсяг коштів зростає у результаті ефективної банківської діяльності в процесі капіталізації прибутку, а також за рахунок додаткових внесків учасників банку. Треба відзначити, що провідна роль капіталу в забезпеченні фінансової стійкості банку зумовлена його функціями. По-перше, розміри капіталу гарантують довіру клієнтів до банку, переконують вкладників у можливості відшкодування своїх коштів, що забезпечує уникнення ризику під час їх розміщення. Це також гарантує потенційним позичальникам спроможність установи забезпечити попит на кредитні ресурси. По-друге, на першому етапі в ролі стартових коштів, необхідним для будівництва чи оренди приміщень, установки банківського обладнання, наймання кваліфікованого персоналу є власний капітал у частині статутного фонду, сформованого засновниками банку [8, с. 144].

Стійкість ресурсної бази – це важлива складова фінансової стійкості банку. Вона охоплює такі аспекти:

1. Взаємопов'язаність діяльності банку від стану економіки країни в глобальному плані;
2. Контроль галузевих (відомчих) фінансових потоків;
3. Ступінь інтегрованості у систему міжбанківських відносин;
4. Зміст і рівень співробітництва банку із суб'єктами ринкової інфраструктури (банками, клієнтами тощо);
5. Стабільність поповнення ресурсної бази банку;
6. Концентрація вкладів фізичних осіб у загальному обсязі пасивів банку;
7. Обслуговування коштів бюджету тощо.

Залучення дорогих ресурсів для банку (міжбанківських кредитів) має мати конкретний характер й бути спрямованим лише під задалегідь визначену програму

кредитування чи інвестування. Ситуація, при якій відбувається зростання витрат та ставить під загрозу короткострокову ліквідність банку, виникає, коли міжбанківські кредити для виконання зобов'язань перед клієнтами використовуються для поповнення кореспондентських рахунків.

В той же час, деякі банки свій прибуток збільшують подібним таким шляхом, тобто надаючи короткострокових міжбанківських кредитів. І все ж таки, цей спосіб підвищення доходності може використовуватися лише за умов стабільної тенденції до зростання залишків коштів на поточних рахунках клієнтів та розширення депозитної бази банку. Отже, важлива складова для забезпечення фінансової стійкості банку – це підтримка стабільного балансу між потребами в ресурсах і можливостями їх придбання за принципом достатності останніх. Інакше кажучи, обсяг коштів, мобілізованих на грошово-кредитному ринку, має бути не меншим, але й не більшим, ніж потрібно для розміщення коштів у найприбутковіших операціях.

Організаційно-структурна стійкість банку – це адекватність структури банку обраній стратегії розвитку та ринковій кон'юктурі. Організаційна структура, банківські операції та інші аспекти діяльності банку регламентуються структурно-функціональними нормами, які, у свою чергу, визначають організаційно-структурну стійкість банку [8, с. 146].

Аналізуючи результати структурної суперечності між спеціалізацією та універсальністю, проведеного фахівцями, можна робити висновок про накопичення пов'язаних між собою явищ, обумовлених унікальністю такого складного соціально-економічного об'єкта, як банк. Через це надалі сучасний банк слід розглядати як систему. Поняття «система» використовується практично в усіх наукових статтях і має багато визначень. елементів. Слід зауважити, що це поняття розпоширено на всі складові фінансової стійкості.

Банк можна розглядати як систему управління, що перетворює ресурси та ризики зовнішнього банківського середовища. У діяльності банку проявляється його подвійна соціально-економічна природа. З одного боку, це самостійний фінансово-господарський суб'єкт, діяльність якого спрямована на отримання прибутку від послуг, що надаються.

В той же час, кредитна інституція, ключовий елемент середовища фінансово-кредитного сектору економіки. Важливу роль банку як соціальної інституції слід

розглядати і з позиції його соціально-вартісного виміру на відміну від інших комерційних структур. Підкреслюючи складові такої системи, як банк, можна виокремити його за видами ресурсів, за організаційними підрозділами банку, за видами проведених операцій, за центром для прийняття рішень відповідних питань, за регіонами, за складом учасників банку.

Фінансова стабілізація – це система дій та заходів, яка заснована на використанні моделей фінансової підтримання стімкого економічного росту банківської установи. Дана система заходів характеризує необхідність більш детального дослідження конкретних напрямів фінансової стабілізації. Модель прискореного економічного росту заснована на зростанні темпів приросту обсягу реалізації товарів, робіт, послуг в майбутньому. У відповідності до наданої характеристики ця модель фінансової підтримки прискореного економічного зростання потребує створення відповідних пропорцій фінансового розвитку. Шляхи підвищення ефективності діяльності банківської системи України – важлива складова механізму фінансової стабілізації та розвитку економіки країни [8, с. 147].

Основною метою фінансової стабілізації банківської системи є забезпечення її стрімкого розвитку шляхом досягнення системної стабільності й зменшення залежності від зовнішніх та внутрішніх чинників впливу, збільшення її ролі у питаннях економічних перетворень. Протягом останніх років в Україні були досягнуті деякі елементи стабілізації банківської системи із забезпеченням її ринкової орієнтації, даному процесу сприяли позитивна макроекономічна динаміка та фінансова стабілізація. Механізм фінансової стабілізації банківської сфери повинен бути направлений на збільшення обсягів обслуговування підприємств та населення в усіх регіонах країни; кредитування має бути абсолютно доступним та привабливим; банківські послуги слід зробити різноманітними за видами та умовами, крім того банківським установам треба бути активними учасниками розвитку фінансового та страхового ринків; банківська сфера має взяти за ціль базуватися на засадах відкритості, прозорості, рівності та неупередженості, дотримання ділової етики, відповідальності перед клієнтом, суспільством та державою.

Покращення механізму фінансової стабілізації банківської сфери та досягнення поставлених цілей і головних завдань є можливими за наступних умов: забезпечення стабільного розвитку економіки держави; ліквідація диспропорції в структурі та темпі

розвитку економіки України та її банківської системи; забезпечення ефективної макроекономічної політики, на меті якої є: стабільна бюджетна політика, що засновується на вчасній підготовці та затвердженні реальних бюджетів на усіх рівнях та їх вдалому виконанні; продуману фіскальну політику, направлену на послаблення податкового тиску та впорядкування практики податкових пільг; ефективну грошово-кредитну політику; впорядкованість дій всіх органів влади стосовно банківської системи; комплексність та системність розвитку законодавства з метою виявлення та зменшення колізій та прогалин; розвиток фінансових ринків; стабільне та якомога більш ефективну роботу платіжної системи країни.

Отже, склад банку може виділятися залежно від аспекту його розгляду. Банк – це специфічна складна система, елементи якої тісно пов'язані структурними взаємозв'язками. В той же час між складовими подібною системи може бути декілька взаємозв'язків. Але всі вони внутрішні, суто банківські складові. Аналізуючи зовнішнє середовище банку, можна сказати, що це динамічна система, що має свої власні органи, норми, відносини, що взаємопов'язані між собою.

1.2. Методи оцінювання фінансової стійкості банку

Банківські установи України здійснюють аналіз власної діяльності на підставі вимог "Інструкції про порядок регулювання та аналізу діяльності банків України", що була затверджена постановою Правління Національного банку України від 28.08.2001 року № 368 і зареєстрованою в Міністерстві юстиції України 26.09.2001 року за № 841/6032, із змінами встановлені економічні нормативи регулювання діяльності банків, порядок їх розрахунку та їх нормативні значення, що є обов'язковими для виконання всіма банками [20].

Відповідно до Закону України «Про банки і банківську діяльність» з метою захисту інтересів клієнтів та забезпечення фінансової надійності банків Національний банк України встановлює для всіх комерційних банків економічні нормативи. До них відносяться: [1]

– нормативи капіталу. Вони характеризуються регулятивним капіталом, його адекватністю, мінімальним розміром статутного капіталу; платоспроможністю та достатністю банківського капіталу.

– нормативи ліквідності, які характеризуються миттєвою ліквідністю; загальною ліквідністю; співвідношенням високоліквідних активів до робочих активів банку;

– крім того, згідно до чинного законодавства враховуються ще й нормативи ризику, які охоплюють: максимальний розмір ризику на одного позичальника; норматив «великих» кредитних ризиків; максимальний розмір кредитів, гарантій та поручительств, наданих одному інсайдеру; максимальний загальний розмір кредитів, гарантій та поручительств, що надаються інсайдерам; граничний розмір міжбанківських позик; максимальний розмір отриманих міжбанківських позик; інвестування; загальна відкрита валютна позиція банку; довга (коротка) відкрита валютна позиція у вільно конвертованій валюті; довга (коротка) відкрита валютна позиція в неконвертованій валюті; довга (коротка) відкрита валютна позиція в усіх банківських металах.

Методика розрахунку економічних нормативів регулювання діяльності банків в Україні та їх нормативні значення встановлені Інструкцією. Нижче наводиться загальна та формалізована методика розрахунку нормативів.

1. Норматив регулятивного капіталу банку (Н1) – характеризується суммою основного капіталу (капітал 1-го рівня) із різницею недосформованих резервів за активними операціями комерційних банків, додаткового капіталу (капітал 2-го рівня), субординованого капіталу (капітал 3-го рівня) та за мінусом відвернень з урахуванням розміру основних засобів.

Коли проводиться аналіз загальної суми капіталу, нескорегованого на основні засоби (К1), сума додаткового капіталу та субординованого капіталу не може бути більшою ніж розмір основного капіталу. Основний капітал (ОК) складається із по факту сплаченого зареєстрованого статутного капіталу, дивідендів, які направлені на збільшення статутного капіталу, емісійних різниць, резервних фондів, прибутків минулих років, збитків поточного року та зменшується на суму нематеріальних активів та несформованих резервів за активними операціями комерційних банків. Регулятивний капітал банку, невідкорегований на основні засоби, розраховується за такою формулою: [6, с. 167]

$$PK1 = OK + ДК - В, \quad (1.1)$$

де PK1 – регулятивний капітал банку, невідкорегований на основні засоби;

ОК – основний капітал (капітал 1-го рівня);

ДК – додатковий капітал (капітал 2-го рівня);

В – відвернення.

Регулятивний капітал банку розраховується за такою формулою.

$$PK = PK1 - (O3 - PK1), \quad (1.2)$$

де PK – регулятивний капітал банку;

O3 – основні засоби:

2) Норматив адекватності регулятивного капіталу (H2) – це відношення регулятивного капіталу банку до активів, зменшених на суму створених відповідних резервів за активними операціями, на суму забезпечення за відповідним активом, безумовним зобов'язанням або грошовим покриттям у вигляді застави майнових прав на суму дооцінки та зважені на відповідний коефіцієнт ризику залежно від групи ризику, до якої віднесено актив Норматив адекватності регулятивного капіталу розраховується за такою формулою:

$$H2 = PK/Ap \times 100 \%, \quad (1.3)$$

де PK – регулятивний капітал банку;

Ap – активи, зменшені на суму створених відповідних резервів за активними операціями, на суму забезпечення (але не більше ніж сума основного боргу за окремою операцією) за відповідним активом безумовним зобов'язанням або грошовим покриттям у вигляді застави майнових прав на суму дооцінки та зважені на відповідний коефіцієнт ризику залежно від групи ризику, до якої віднесено актив.

3. Норматив адекватності основного капіталу (H3) – відношення основного капіталу до загальних активів, що говорить про те, скільки загальних активів приходить на основний капітал. Норматив адекватності основного капіталу розраховується за такою формулою: [6, с. 167]

$$H3 = OK / ZA \times 100\%, \quad (1.4)$$

де ОК – основний капітал;

ЗА – загальні активи:

4. Норматив миттєвої ліквідності (Н4) – це відношення суми коштів в касі та коштів на кореспондентському рахунку до поточних рахунків для розрахунку нормативу миттєвої ліквідності. Норматив миттєвої ліквідності розраховується за такою формулою: [6, с. 77-89]

$$H4 = \frac{K_{кр} + K_{ка}}{R_{п}} \times 100 \%, \quad (1.5)$$

де $K_{кр}$ – кошти на кореспондентському рахунку;

$K_{ка}$ – кошти в касі;

$R_{п}$ – поточні рахунки для розрахунку нормативу миттєвої ліквідності.

5. Норматив поточної ліквідності (Н5) – це відношення активів первинної та вторинної ліквідності до суми поточних рахунків для розрахунку нормативу поточної ліквідності та зобов'язань банку. (з кінцевим строком погашення до 31 дня)

Норматив поточної ліквідності розраховується за такою формулою:

$$H5 = \frac{A_{пв}}{R_{п} + З} \times 100 \%, \quad (1.6)$$

де $A_{пв}$ – активи первинної та вторинної ліквідності;

$R_{п}$ – поточні рахунки для розрахунку нормативу поточної ліквідності;

$З$ – зобов'язання банку.

6. Норматив короткострокової ліквідності (Н6) – це відношення ліквідних активів до суми поточних рахунків для розрахунку нормативу короткострокової ліквідності та короткострокових зобов'язань. (з початковим строком погашення до 1 року)

Норматив короткострокової ліквідності розраховується за формулою: [6, с. 168]

$$H6 = \frac{A_{л}}{R_{п} + З_{к}} \times 100 \%, \quad (1.7)$$

де $A_{л}$ – ліквідні активи;

$R_{п}$ – поточні рахунки для розрахунку нормативу короткострокової ліквідності;

$З_{к}$ – короткострокові зобов'язання.

7. Норматив максимального розміру кредитного ризику на одного контрагента (Н7) – це відношення сукупної заборгованості за строковими депозитами, кредитами, факторингом і фінансовим лізингом, векселями, борговими цінними паперами, акціями, дебіторською заборгованістю, простроченими/сумнівними нарахованими доходами, 100 відсотків суми позабалансових зобов'язань, виданих щодо одного контрагента (або групи пов'язаних контрагентів) до регулятивного капіталу банку.

Норматив максимального розміру кредитного ризику на одного контрагента розраховується за такою формулою:

$$H7 = Zc \text{ РК} \times 100 \%, \quad (1.8)$$

де Zc – сукупна заборгованість за строковими депозитами, кредитами, факторингом і фінансовим лізингом, векселями, борговими цінними паперами, акціями, дебіторською заборгованістю, простроченими/ сумнівними нарахованими доходами, 100 відсотків суми позабалансових зобов'язань, виданих щодо одного контрагента (або групи пов'язаних контрагентів);

РК – регулятивний капітал банку.

8. Норматив великих кредитних ризиків (Н8) – відношення сукупної заборгованості за строковими депозитами, кредитами, факторингом і фінансовим лізингом, векселями, борговими цінними паперами, акціями, дебіторською заборгованістю, простроченими/сумнівними нарахованими доходами, 100 відсотків суми позабалансових зобов'язань, що враховуються в банку за великими кредитами за всіма контрагентами (або групою пов'язаних контрагентів) до регулятивного капіталу банку. Норматив великих кредитних ризиків розраховується за формулою: [6, с. 168]

$$H8 = Zв \text{ РК} , \quad (1.9)$$

де $Zв$ – сукупна заборгованість за строковими депозитами, кредитами, факторингом і фінансовим лізингом, векселями, борговими цінними паперами, акціями, дебіторською заборгованістю, простроченими/ сумнівними нарахованими доходами, 100 відсотків суми позабалансових зобов'язань, що враховуються в банку за великими кредитами за всіма контрагентами (або групою пов'язаних контрагентів);

РК – регулятивний капітал банку.

9. Норматив максимального розміру кредитів, гарантій та поручительств, наданих одному інсайдеру (Н9) – це відношення сукупної заборгованості за строковими депозитами, кредитами, факторингом та фінансовим лізингом, вексями, борговими цінними паперами, акціями, дебіторською заборгованістю, простроченими/сумнівними нарахованими доходами, 100 відсотків суми позабалансових зобов'язань щодо одного інсайдера до регулятивного капіталу банку. Норматив максимального розміру кредитів, гарантій та поручительств, наданих одному інсайдеру, розраховується за такою формулою: [6, с. 168]

$$H9 = Z_{in} PK \times 100\%, \quad (1.10)$$

де Z_{in} – сукупна заборгованість за строковими депозитами, кредитами, факторингом та фінансовим лізингом, вексями, борговими цінними паперами, акціями, дебіторською заборгованістю, простроченими/ сумнівними нарахованими доходами, 100 відсотків суми позабалансових зобов'язань щодо одного інсайдера;

РК – регулятивний капітал банку.

10. Норматив максимального сукупного розміру кредитів, гарантій та поручительств, наданих інсайдерам (Н10) – це відношення сукупної заборгованості за строковими депозитами, кредитами, факторингом та фінансовим лізингом, вексями, борговими цінними паперами, акціями, дебіторською заборгованістю, простроченими/сумнівними нарахованими доходами, 100 відсотків суми позабалансових зобов'язань щодо всіх інсайдерів до регулятивного капіталу банку. Норматив максимального сукупного розміру кредитів, гарантій та поручительств, наданих інсайдерам, розраховується за такою формулою: [6, с. 169]

$$H10 = C Z_{in} PK \times 100\%, \quad (1.11)$$

де $C Z_{in}$ – сукупна заборгованість за строковими депозитами, кредитами, факторингом та фінансовим лізингом, вексями, борговими цінними паперами, акціями, дебіторською заборгованістю, простроченими/сумнівними нарахованими доходами, 100 відсотків суми позабалансових зобов'язань щодо всіх інсайдерів;

РК – регулятивний капітал банку.

Контроль за дотриманням комерційними банками встановлених економічних нормативів здійснюється відповідними регіональними управліннями та Управлінням нагляду за великими банками Національного банку України щоденно та щомісячно (на підставі форм звітності за перше число місяця). Щодо методів оцінювання фінансової стійкості.

На даний момент банківська система займає провідне місце у фінансово-кредитній системі України. Через це забезпечення стабільності функціонування банківського сектору, мінімізація банківських ризиків, що загрожують фінансовій стійкості як конкретного банку, так і стійкості усієї фінансово-кредитної системи країни, є доволі актуальною проблемою країни.

На сучасному етапі методологічні підходи до аналізу оцінки фінансової стійкості банківської системи є не дуже розробленими та вимагають визначення факторів, що на неї впливають. Окрім того, зарубіжний досвід застосування методів і механізмів аналізу стійкості банків в силу існування об'єктивних причин не завжди актуальний у вітчизняних умовах і потребує певного коригування та врахування низки інших показників [6, с. 170].

В той самий час, критичної актуальності в сучасних умовах набувають різноманітні питання розробки та провадження адаптивних методик оцінки ефективності функціонування банківського сектору країни в контексті реалізації інтеграційного курсу України у світове господарство.

1.3. Фактори впливу на фінансову стійкість банку

Нині банки вважаються одними із найбільш активних суб'єктів економічних відносин країни в фінансовому середовищі на мікро і макрорівні. Враховуючи сучасні тенденції розвитку фінансового ринку та поширення глобалізаційних процесів, а відтак виведення нових ризиків та можливостей банки, як ніхто інший, мають оперативно та всебічно пристосовуватись до нових реалій та змінювати свої тактики та стратегії не тільки для виживання в конкурентному середовищі, а і завоювання нових позицій та освоєння нових сфер діяльності.

Усе це призводить до необхідності більш влучно враховувати можливі загрози та більш ефективно використовувати наявні переваги, а отже – враховувати якомога більше різноманітних чинників та факторів, що можуть вплинути на стійкість банківської установи на ринку, а значить – на майбутні перспективи його ефективного та прибуткового функціонування. Подібна необхідність потребує покращення банківського менеджменту, охоплення ним усе більших сфер впливу та діагностування як внутрішнього, так і зовнішнього середовища. Під фактором (від лат. factor – робить, що виробляє) прийнято говорити про причину, рушійна сила певного процесу, явища, що демонструє його характер або деякі його риси [13, с. 227].

Перш за все, варто зазначити, що на даний час досі не вироблені конкретні критерії чи ознаки, за допомогою яких можна ефективно характеризувати різні фактори чи якось їх розмежовувати, – кожен аналітик при глибокому аналізі та класифікації факторів впливу на стійкість банку оперує особистою суб'єктивною точкою зору, власними думками та власною метою їх виокремлення, а від так – інколи по-різному демонструють їх вплив на діяльність банку.

В економічній літературі, в більшості випадків, фактори стійкості банківської установи діляться на декілька груп: зовнішні або екзогенні (пов'язані із економічною, соціальною та політичною ситуацією в країні – макрорівень) та внутрішні або ендегенні (пов'язані з власною діяльністю банку – мікрорівень). Наприклад, вчений О. Касютін у складі зовнішніх факторів виокремлює такі: економіка, законодавча база, конкуренція, сучасні технологічні досягнення і автоматизація, політичні тенденції, ринкова стратегія, зовнішня інфраструктура. [13, с. 228]

До внутрішніх чинників, у свою чергу, вчений відносить: організаційні, економічні, технологічні. В той же час важливим аспектом у характеристиці стійкості банку виділяє якість його менеджменту, що, на думку О. Касютіна, включає в себе: керування відносинами, що пов'язані зі стратегічним і тактичним планами, аналізом, регулюванням, контролем діяльності кредитної організації. Подібна класифікація О. Касютіна є занадто узагальненою та неповною у своїх трактуваннях.

Науковець О. Іващук виділяє три групи чинників формування банківської стійкості: зовнішні, чинники стану світових економічних процесів, чинники, пов'язані з діяльністю окремого банку. У своїй авторській класифікації він проводить суттєвий вплив зовнішнього середовища. Зовнішні чинники він закликає аналізувати за двома

напрямами: фінансово-економічний (рівень інфляції у країні, навантаження податкового середовища, грошовокредитна політика, стан грошового ринку, стан економіки країни та стан економічного положення у світі); нормативно-правовий (законодавство, система банківського регулювання і нагляду, соціальна і політична стабільність у країні) [13, с. 228].

Доволі нестандартним є виділення в окрему групу поряд з зовнішніми факторами чинників стану світових економічних процесів. У цій групі вчений концентрує свою увагу на світовій фінансовій кризі та її наслідках.

Також а три групи фактори класифікує і Л. Кудрявцева: [14, с. 594]

1) загальнодержавні фактори: політичні, економічні, соціальні чинники, і стан фінансового ринку.

2) чинники, що впливають на стійкість банківської системи: особливості діяльності Центрального банку.

3) внутрішні чинники: кваліфікація кадрів, стратегія розвитку банку, достатність капіталу, рівень ліквідності, рівень прибутковості, якість активів, рівень менеджменту, рівень технічної оснащеності. Аналізуючи дану класифікацію, варто відзначити, що, з нашої точки зору, відбувається дещо зміщення кордонів між зазначеними групами факторів та їх дублювання, оскільки чинники, що впливають на стійкість банківської системи, в повній мірі можуть бути включені до загальнодержавних факторів. Їх розмежування тільки ускладнює розуміння цих факторів як окремих складових та визначення їх впливу на функціонування банківських установ. [14, с. 595]

Слід відзначити, що перерахунок даних факторів важко не погодитися, але класифікувати їх та виокремити в окремі групи було б не зайвим.

Між класифікацій факторів, що впливають на стійкість банку, доречно виокремити ще класифікації В. Новікової та Г. Фетисова. Особливістю виступає те, що, В. Новікова розглядає фактори формування так званої «надійності» банку. Досліджуючи зовнішні фактори, вона на перше місце ставить економічні фактори, що є досить одностороннім. До зовнішніх чинників науковець відносить загальні умови діяльності банку, того середовища, в якому він функціонує, а саме: державно-правовий механізм, дієвість законодавчої бази та ступінь її розвитку, ступінь правової та нормативної баз банківської діяльності, що встановлює обмеження і заборони.

Наголошує на некоректності переліку і Г. Фетисов, який, до зовнішніх факторів відносить ще й аналіз чинників та факторів стабільності політичної ситуації, що включає в себе ідеологічні пастулати суспільства, зміни партій та їх списків та ін. Крім того, автор додає нові до визначених В. Новіковою економічних факторів, додаючи такі показники, як: темпи економічного зростання, величина ВВП, розмір державного боргу, частка державного сектора в економіці, курси валют тощо. [14, с. 595]

Окремо наголошує і на важливості таких аналітичних чинників, як ступінь розвиненості ринку грошей, ступінь розвиненості банківської зовнішньої інфраструктури (існування інформаційного, наукового забезпечення та ін.). Стосовно внутрішніх факторів надійності В. Новікова відносить кількісний та якісний аналіз діяльності банку, склад його клієнтської бази, якість внутрішнього механізму організації банку, професіоналізм і відповідальність людей, що призводять його в рух. Г. Фетисов внутрішні фактори стійкості поділяє на три самостійні групи: [14, с. 596]

1) організаційні чинники: стан банківського менеджменту; здатність до інновацій, змін, перебудови; внутрішню структуру управління банками;

2) технологічні чинники: орієнтація на розвиток сучасних банківських технологій і потреби ринку в нових банківських продуктах;

3) економічні чинники: достатність капіталу, якість активів і пасивів, дохідність і ліквідність. З урахуванням проведеного аналізу наукових доробків і, виходячи з комплексного підходу до аналізу зовнішніх і внутрішніх факторів, що визначають стійкість комерційного банку, можна впевнено сказати, що будь-яка із вищенаведених класифікацій має право на існування і заслуговує на увагу.

Необхідно зазначити, що усі фактори формування стійкості (як внутрішні, так і зовнішні) є взаємозалежними: та чи інша дія одного фактора може призвести до позитивного чи негативного впливу іншого і навпаки. Це необхідно враховувати і вдало використовувати у своїй політиці та стратегії діяльності. [13, с. 230]

Аналізуючи зовнішні фактори, що впливають на стійкість банківської установи, доречним є почати з найбільш суттєвих і важливих з них – економічних. У більшості з розглянутих класифікацій різних вчених ці фактори, так чи інакше, існують. Саме ці чинники визначають стан економіки, ступінь та рівень інтегрованості економічних відносин всіх суб'єктів ринку, в тому числі і банківських установ. В загальному, до показників, характеризуючих економічну ситуацію, слід виділити наступні: природно-

ресурсний потенціал, розмір загального внутрішнього продукту, темпи економічного росту, інвестиційний клімат, стан платіжного балансу та тенденції його розвитку та інші макроекономічні показники.

Вагомий вплив на стійкість банків має стан та розвиток фінансового ринку, інакше кажучи фінансові фактори, серед яких варто виділити такі: грошовокредитна політика, рівень інфляції, розмір державного боргу, обсяги золотовалютних резервів, стан і тенденції розвитку фінансового ринку взагалі, і грошового, і фондового зокрема та ін.

Усі наведені чинники по-різному можуть впливати на стійкість банків, – деякі з них є більш впливовими (наприклад, рівень розвитку фінансового ринку має більший вплив на стійкість банківської установи, аніж розмір державного боргу), проте не враховувати їх не можна.

На фінансову стійкість та стабільність банківських установ впливає і нормативно-правове регулювання та контроль і регулювання за банківською діяльністю – тобто законодавчі або регулюючі фактори. Від адекватності та правильності прийнятих нормативних та законодавчих актів, важливість введення та вмілого застосування законодавчих норм залежить не тільки розвиток всього банківського ринку, а й стабільність і перспективи подальшого функціонування окремих банків як таких.

Не менш глобальний вплив на стійкість банку несуть політичні (наявність коаліції, обраний політичний курс, наявність адекватної активної конкуренції, взаємозалежність всіх органів та гілок влади тощо) та соціально-психологічні фактори (настрій населення, довіра до банків, готовність користуватись послугами банків, наявність соціальних напружень чи потрясінь тощо). Стійкість та рівновага на політичній арені є основою для соціально-економічного зростання країни, що у свою чергу збільшує рівень довіри населення до комерційних банків та гарантує його готовність користуватися банківськими послугами, а це – сприяє росту стійкості банківського сектору. [13, с. 230]

Не слід забувати і про непередбачувані фактори створення стійкості банківських установ. Їх необхідно розмежувати на 2 групи: природні (ті, які виникають у зв'язку з погодними умовами) та соціально-політичні (введення різноманітних санкцій та обмежень, виникнення військових конфліктів та сутичок). На даний момент ми всі є свідками того, як соціально-політичні непередбачувані заздалегідь обставини неабияк

впливають не лише на фінансовий ринок України та його суб'єктів, а й на всю економіку України.

Незважаючи на важливість і значимість зовнішніх факторів, не варто забувати про внутрішні фактори, що впливають на стійкість банку, – це фактори, що безпосередньо залежать від коректності управління банківської установи, а також його діяльності на ринку. Внутрішні чинники виходять на перший план за умови припинення часткової стабільності на міжнародних ринках, в економічній і соціально-політичній сферах всередині країни, і в разі нехтування чи недостатнього врахування можуть значно загострити позиції банку та послабити його стійкість.

Серед внутрішніх факторів науковці та вчені виділяють наступні підгрупи: комерційні, організаційні, кадрові, технологічні, фінансові, інформаційні та ризикові. Доречним є відзначити, що за класифікацією науковців підгрупа ризикових факторів є і у складі зовнішніх чинників. Однак, на мій погляд, виділяти в окрему підгрупу як ендогенних, так і екзогенних факторів ризикові чинники є не достатньо практичними, оскільки ризики, що з'являються в банківській діяльності, є, скоріш, наслідком тих дій чи інших факторів або їх неповного аналізу чи неврахування їх, тому, вважаю, що ставити їх в один ряд з іншими підгрупами є не вірним і мало функціональним. Внутрішні фактори впливу на стійкість банку, доречно розглядати та досліджувати за наступними підгрупами: [14, с. 597]

- функціональні;
- організаційні;
- комерційні;

Кожна із цих груп відповідає окремій структурній складовій стабільності комерційного банку і характеризується показниками, які притаманні і характерні конкретно цій складовій.

Однак, що фактори, які демонструють та характеризують фінансової та капітальної складових загальної стійкості банку, в конкретно цьому випадку об'єднали в одну групу – фінансово-економічних факторів, так як вони в тій чи іншій мірі визначають дослідження таких взаємопов'язаних між собою інтегральних фінансово-економічних чинників та показників, як якість активів та пасивів, обсяги та структура власного капіталу, обсяги валового прибутку, достатність ліквідності тощо [14, с. 598].

На мій погляд, доречна класифікація факторів, що формують і впливають на стійкість банківської установи, може спричинити більш повний та всесторонній аналіз внутрішнього та зовнішнього середовища функціонування комерційного банку в данному часі та на майбутнє, а також дозволить коректно і, головне, вдало реагувати на можливі кризи і використовувати наявні переваги.

РОЗДІЛ 2

АНАЛІЗ ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ БАНКУ (НА ПРИКЛАДІ АТ АТ «ОТП» БАНК

2.1. Фінансово-економічна характеристика діяльності АТ АТ «ОТП» БАНК

У червні 2006 року OTP Bank plc, (Угорщина) купив одного з провідних представників вітчизняного банківського сектору – Райффайзен банк Україна, що був заснований у березні 1998 року як банк зі 100% іноземним капіталом [3].

З 2001 року Райффайзен банк був одним з 10-ки найбільших банків України. На момент покупки банк мав понад 100 тисяч клієнтів, надаючи широкий спектр банківських послуг як корпоративним, так і приватним клієнтам, а також представникам малого та середнього бізнесу. Банк посідав серйозне 6-те місце серед банків України за розміром активу, капіталу та кредитно-інвестиційного портфелю і 4-те по розміру кредитів, що надаються приватним клієнтам. Мережа відділень нараховувала більше ніж 40 банківських установ на території України. Кількість персоналу становила близько 1500 осіб.

З моменту створення банк займає провідні позиції у корпоративному бізнесі та зарекомендував себе як банк-новатор. Одним із засновників на ринку послуг України Райффайзен банк почав надавати такі нові послуги для українського ринку, як структуроване торговельне фінансування, проектне фінансування та інші спеціалізовані послуги для великих корпоративних клієнтів [3].

Завидні результати діяльності банку знаходили своє відображення не тільки в аналітичних цифрах, але й в комплексній оцінці діяльності установи провідними українськими економічними виданнями. Так, в свою чергу, за результатами фінансового рейтингу газети «Бізнес» у 2004 і 2005 роках Райффайзен банк зайняв лідируючі місця в номінації «Банк, в якому б Ви розмістили депозит». А за результатами 2006 року газета «Бізнес» охрестила Райффайзен банк Україна «Найкращим комерційним банком 2005». Не менш популярне видання «ИнвестГазета» три роки поспіль визнавала Райффайзен банк Україна лідером фінансового сектору. Найкращим

банком признало Райффайзен банк також провідне англomовне видання Kyiv Post у 2005 і 2006 роках.

У 2009 році голова правління ОТП Банку Зінков Дмитро Володимирович був визнаний одним із найкращих ТОП – менеджерів України за версією рейтингу Top-100. 100 найкращих менеджерів України.

У 2012 та 2013 роках, за результатами національного рейтингу «Фаворити Успіху», який визначає рівень довіри громади до торгових марок товарів та послуг, ОТП Банк два роки поспіль посів перше місце в номінації «Споживчий кредит року» [3].

Стовідсотковий власник ПАТ «ОТП Банк» є угорський OTP Bank Plc. – найбільший банк серед фінансових установ Угорщини, лідер угорського банківського ринку з ринковою часткою майже 25%.

Все почалось з того, що в 1949 році в Угорщині засновано OTP Bank Plc. як Державний ощадний банк (National Savings Bank), який відразу почав діяльність з кредитування і розміщення депозитів, поступово поповнюючи перелік своїх послуг, розширюючи клієнтську базу і нарощуючи свою ринкову частку.

1990 – Державний ощадний банк трансформовано у Публічне акціонерне товариство з акціонерним капіталом 23 млрд угорських форинтів, а установу перейменовано на Національний ощадний і комерційний банк із брендовою назвою OTP Bank Plc.

1995 – розпочався процес приватизації банку, в результаті якого частка держави в капіталі банку зменшилася до однієї привілейованої («золотої») акції (яка згодом, у 1997 році, згідно із законодавством Угорщини, була переведена у категорію звичайних акцій), а акціонерами OTP Bank Plc. стали приватні та інституційні інвестори. Після приватизації розпочалося активне міжнародне розширення OTP Bank, який здійснив низку успішних придбань на банківських ринках країн Центральної та Східної Європи, зокрема:

2001 – перше успішне придбання дочірнього банку у Словаччині - OTP Banka Slovensko;

2003 – придбано банк у Болгарії – DSK Bank;

2004 – придбано банк у Румунії – OTP Bank Romania;

2005 – банк у Хорватії –

З 2001 року Райффайзенбанк входив до 10-ки найбільших банків України. На момент придбання банк обслуговував понад 100 тисяч клієнтів, надаючи повний спектр банківських послуг як корпоративним, так і приватним клієнтам, а також представникам малого та середнього бізнесу.

Банк посідав 6-те місце серед банків України за розміром активів, капіталу та кредитно-інвестиційного портфелю і 5-те за розміром кредитів, наданих приватним клієнтам. Мережа філій нараховувала 40 банківських установ на території України. Кількість персоналу становила близько 1500 осіб.

З моменту заснування банк займає провідні позиції у корпоративному бізнесі та зарекомендував себе як банк-новатор. Одним із перших на ринку банківських послуг України Райффайзенбанк розпочав надавати такі новітні послуги для українського ринку, як структуроване торговельне фінансування, проектне фінансування та інші спеціалізовані послуги для великих корпоративних клієнтів [3].

Високі результати діяльності банку знаходили своє відображення не тільки в цифрах, але й в оцінці діяльності банку провідними українськими економічними виданнями. Так, зокрема, за результатами фінансового рейтингу газети «Бізнес» у 2003 і 2004 роках Райффайзенбанк посів перші місця в номінації «Банк, в якому б Ви розмістили депозит». А за результатами 2005 року газета «Бізнес» назвала Райффайзенбанк Україна «Найкращим професійним банком 2005». Не менш популярне видання «ИнвестГазета» три роки поспіль визнавала Райффайзенбанк Україна лідером фінансового сектора. Найкращим банком визнано Райффайзенбанк також провідне англomовне видання Kyiv Post у 2004 і 2005 роках.

У 2020 році ОТП Банк здобув першість у номінації Best Retail Bank Ukraine 2020 у рейтингу The Global Banking & Finance Awards від провідного міжнародного видання Global Banking & Finance Review, незалежної та надійної фінансової платформи [3].

Після завершення процедури придбання у листопаді 2006 року стовідсотковим власником Райффайзебанк Україна став ОТП Bank Plc. і банк, відповідно, було перейменовано в ОТП Банк, Україна.

Новий власник банку – ОТП Bank Plc. – є найбільшим банком в Угорщині, що має частку ринку майже 25%.

ОТП Bank Plc. було створено в 1994 р. як державний ощадний і комерційний банк. Після приватизації, що розпочалася в 1995 р., частка держави в капіталі банку

зменшилася до однієї привілейованої («золотої») акції, і його акціонерами стала велика кількість приватних та інституційних інвесторів. У наш час 85,9% акцій банку ОТП володіють іноземні приватні та інституційні інвестори.

На сьогоднішній день угорський банк має дочірні банки в Україні, Словаччині, Болгарії, Румунії, Хорватії, Сербії, Росії та Чорногорії. ОТП Group пропонує високоякісні фінансові рішення для забезпечення потреб понад 11 млн клієнтів, які обслуговуються у понад 1000 банківських установах в 9-ти країнах. Персонал ОТП Group налічує 18 200 осіб.

Вектором розвитку роздрібного бізнесу ОТП Банк є розширення мережі філій, збільшення спектру послуг для фізичних осіб, впровадження найсучасніших електронних технологій обслуговування клієнтів, таких як телефонний, мобільний – та Інтернет-банкінг [3].

АТ «ОТП Банк» є десятим найбільшим вітчизняним банком за розміром капіталу та дванадцятим за обсягом активів. Станом на кінець 2019 року банк обслуговував понад 426 тисяч клієнтів, його мережа об'єднувала 252 точки продаж і 2 представництва, розташованих на території України. Для забезпечення ефективної роботи усіх підрозділів та отримання максимального кінцевого результату в банку запроваджено нову організаційну модель управління, яка передбачає:

- забезпечення ефективної взаємодії між Головним офісом і регіонами;
- збільшення обсягів продажу банківських продуктів шляхом покращення співпраці між різними бізнес-напрямами;
- чіткий розподіл функцій продажу та функцій підтримки.

З метою підвищення ефективності взаємодії між Головним офісом і регіонами, зменшення кількості рівнів проходження інформації для прийняття рішень в банку протягом останніх двох років завершено перехід від адміністративно-територіальної моделі організації мережі до управлінської структури на базі макро-регіонів, шляхом створення 10 регіональних дирекцій (див. карту), що дозволить зосередитись на регіонах з максимальними клієнтськими сегментами і найвищим потенціалом розбудови бізнесу.

В умовах ринкової економіки отримання прибутку та забезпечення рентабельної діяльності є необхідним чинником існування будь-якого суб'єкта підприємництва.

Прибуток характеризує стійкість кредитної установи. Він необхідний для створення адекватних резервних фондів, стимулювання персоналу і керівництва до розширення та вдосконалення операцій, скорочення витрат і підвищення якості послуг, що надаються, і, зрештою, для успішного проведення наступних емісій і відповідно збільшення капіталу, який дає змогу розширити обсяги і поліпшувати якість наданих послуг.

Отже, перед тим як здійснювати розрахунок коефіцієнтів ефективності фінансової діяльності АТ «ОТП Банк», вважаю за доречне спершу здійснити аналіз його фінансових результатів у 2016-2019 рр. та причин, що зумовили їх формування.

Визначимо що в 2016 році АТ «ОТП Банк» частково зупинив надання послуг кредитування, та спричинив переуступку прав вимоги за наданими кредитами, і в 2017 році кредитні операції не надавались. Ці події демонструють існування серйозної невизначеності, що може спричинити істотні сумніви щодо здатності АТ «ОТП Банк» ефективно продовжувати свою діяльність на безперервній основі згідно з статутної діяльності [3].

Фінансова звітність не має жодних коригувань, які б могли виникнути в результаті конкретної невизначеності. Також звернемо увагу на вплив світової економічної кризи та політичної нестабільності, які продовжуються в Україні, а також їхнє остаточне врегулювання неможливо визначити з повною вірогідністю, і вони можуть негативно вплинути на економіку країни та конкретно на фінансову діяльність АТ «ОТП Банк» в майбутньому.

Головною метою аналізу активів банку є аналіз фактичної структури активів та визначення методів її оптимізації для гарантування прибутковості та стабільності роботи банку.

Мета аналізу активів банку конкретизується у таких завданнях:

Основним джерелом для проведення фінансового аналізу банку є його звітність, у якій відображено всю інформацію про наявність фінансового та нерухомого майна, власником якого є банк; обсяг та склад зобов'язань контрагентів перед банком та зобов'язань банку перед контрагентами. Баланс є основою для балансового звіту комерційного банку, в активі якого відображається склад засобів за напрямками їх розміщення, а у пасиві – склад фінансових ресурсів

Таблиця 2.1

Аналіз активів АТ «ОТП» Банк 2016-2019 р.

Актив	2016	2017	2018	2019	Абсолютне відхилення			
					2017-2016	2018-2017	2019-2018	2019-2016
I. Необоротні активи								
Нематеріальні активи	10 237	9 674	10 520	11684	-563	846	1 164	1 447
Незавершені капітальні інвестиції	-	-	-	-	-	-	-	-
Основні засоби	11 241	10 198	12 756	11 095	-1 043	2 558	-1 661	-146
первісна вартість	13 871	13 510	14 856	14 112	-361	1 346	-744	241
знос	- 4 214	-3 312	-6 604	-8 071	902	-3 292	-1 467	3857
Усього	31 135	30 070	31 528	28 820	-1065	1 458	-2 708	-2 315
II. Оборотні активи								
за виданими авансами	495	495	495	495	0	0	0	0
з бюджетом	2 278	2 255	2 212	2 078	-23	-43	-134	-200
у тому числі з податку на прибуток	2 278	2 255	2 212	2 078	- 22	-43	-134	-200
Інша поточна заборгованість	41 704	39856	42112	48 453	-1 848	2256	6341	6 749
Гроші та їх еквіваленти	54 019	55 166	52 188	54 082	1 147	-2978	1894	63
Рахунки в банках	54 019	55 166	52 188	54 082	1 147	-2978	1894	63
Усього за розділом II	154 793	155 193	151 407	161 268	1 147	-3786	9861	6 075
БАЛАНС	185 928	185 263	182 935	190 088	- 675	-2328	7153	4825

Аналіз таблиці 2.1. дає змогу зробити висновки про те що банк зумів зберегти якісну структуру активів.

Відбувся незначний але все-таки приріст активів на 2,5%. Якісний склад активів може бути охарактеризований співвідношенням між продуктивними і непродуктивними активами і витратами на власні потреби. До продуктивних активів прийнято відносити усі операції, пов'язані з клієнтурою та контрагентами банку за кредитно-інвестиційною системою, в свою чергу до непродуктивних наступні: капіталізовані активи, нематеріальні активи, дебіторська заборгованість (до якої входять числі нараховані доходи) та збитки.

До прибуткових, не враховуючи короткострокових фінансових вкладень, відносять і операції купівлі-продажу закордонної валюти за рахунок коштів у касі та на кореспондентських рахунках і деякі інші. Подібні тенденції з позитивного боку характеризують фінансову діяльність банку, адже банк не повинен безконтрольно нарощувати безприбуткову частку високоліквідних активів у загальних активах. Тому зниження готівкових активів можна розглядати як обережну політику створення та забезпечення фінансово-економічної ефективності.

2.2. Оцінка фінансової стійкості АТ АТ «ОТП» БАНК

Фінансова стабільність будь якого комерційного банку створюється і забезпечується прибутковою його діяльністю з обмеженнями стосовно ліквідності й безпеки (надійності). Саме тому стійкість комерційного банку знаходиться під впливом всіх напрямків його діяльності і має складну структуру з деякими основними елементами [7, с. 47].

Конфліктність між ліквідністю, надійністю та прибутковістю є головною проблемою, успішне розв'язання якої забезпечить фінансову стійкість банку. Фінансова стійкість та стабільність, її зміст в банківській діяльності розкривається через сукупність показників, що впливають на ефективність всіх складових стійкості фінансово-кредитної установи, серед яких можна визначити такі як: обсяг і структуру власних коштів, рівень дохідності і прибутковості, норму прибутку на власний капітал, ліквідність, мультиплікаторну ефективність власного капіталу банку; загальний обсяг створеної доданої вартості.

Використовуючи дані балансів банку АТ "ОТП Банк" за 2016 – 2019 роки, розрахуємо показники, що характеризують фінансову стійкість банку та занесемо їх у таблицю.

Таблиця 2.2

Показники фінансової стійкості АТ «ОТП» Банк 2016-2019

Показник	2016	2017	2018	2019	Абсолютне відхилення, тис грн			
					2017/2016	2018/2017	2019/2018	2019/2016
Коефіцієнт надійності	13%	13%	14%	14%	0%	1%	0%	1%
Коефіцієнт фінансового важеля	8,62	9,05	9,34	9,51	1	0	0	0
Коефіцієнт залежності від засновників	0,52	0,47	0,51	0,44	-0,05	0,04	-0,07	-0,08
Коефіцієнт мінімального статутного фонду	0,04	0,05	0,05	0,04	0,01	0	-0,01	0
Коефіцієнт участі капіталу у формуванні ділових активів банку (достатність капіталу)	0,08	0,08	0,07	0,09	0	-0,1	0,02	0,01
Коефіцієнт захищеності власного капіталу	32%	34%	32%	35%	0,02	-0,02	0,03	0,03
Коефіцієнт мобільності власного капіталу	0,51	0,53	0,46	0,44	0,02	-0,07	-0,02	-0,07
Коефіцієнт захищеності доходних активів	-0,14	-0,12	-0,02	0,04	0,02	0,1	0,06	0,18
Коефіцієнт захищеності продуктивних активів	0,07	0,08	0,05	0,04	0,01	-0,03	-0,01	-0,03
Коефіцієнт мультиплікатора капіталу	9,69	8,21	6,22	5,76	-1,48	-1,99	-0,46	-3,93

Провівши коефіцієнтний аналіз фінансової стійкості банку слід відмітити, що половина розрахованих коефіцієнтів знаходиться в межах оптимальних значень, а решта не досягає їх.

Значення коефіцієнта надійності вказує на невисокий рівень залежності банку від залучених коштів, а відтак і на його стійкість щодо кон'юнктурних змін на ринку. Банк має оптимальне значення даного показника, це говорить про те, що банк має оптимальний рівень залежності від залучених коштів. У динаміці даний показник не зменшився, що свідчить про стійкість банку до кон'юнктурних змін на ринку.

Коефіцієнт фінансового важеля є оберненим показником до коефіцієнта надійності і розкриває здатність банку залучати кошти на фінансовому ринку. У банку коефіцієнт фінансового важеля дещо нижче за нормативний, але зростає в динаміці, наближаючись до норми: з 3,62 до 9,51.

Коефіцієнт залежності від засновників вказує на частку статутного капіталу в балансовому капіталі банку (брутто). В нашому випадку цей коефіцієнт у 2016 році перевищував норму (складав 0,52), у 2017 році він знаходиться в межах норми (0,42), в 2018 набув значення 0,51, а в 2019 знизився до 0,44 що вказує на те, що банк в своїй діяльності стає менш залежний від засновників.

Коефіцієнт мінімального статутного фонду тісно пов'язаний з попереднім показником і свідчить про потенційні можливості банку щодо обсягів ліцензійної діяльності з формування активів і пасивів. АТ «ОТП» Банк має значення цього показника в межах нормативних значень.

Коефіцієнт достатності капіталу є оберненим до показника мультиплікатора капіталу і розкриває суть сформованого власного капіталу та змогу банку покривати фінансові ризики незалежно від якісного складу портфеля активів. В даному випадку цей коефіцієнт у нормі (від 0,08 до 0,09), що свідчить про спроможність банку покривати фінансові ризики та в певній мірі нарощувати активи та отримувати прибуток.

Коефіцієнт захищеності власного капіталу демонструє, яку частку капіталу банк розсташовує у нерухомість, обладнання, цінності та нематеріальні активи, рівень серйозності оновлення матеріально-технічну базу і враховує інфляційні процеси. На практиці кожна банківська установа сама вирішує питання стосовно складу і розміру основних засобів, керуючись виробничою необхідністю і пам'ятаючи про те, що такі

капіталовкладення не приносять прямих доходів, адже це неробочі активи. Крім цього, сума нематеріальних активів зменшує вартість регулятивного капіталу банку. У даному випадку цей показник (від 0,32 до 0,35) позитивно характеризує банк в досліджуваний період.

Коефіцієнт мобільності власного капіталу демонструє, якою частиною власних довгострокових ресурсів володіє банк, щоб брати участь у створенні робочих активів. Даний показник безпосередньо залежить від попереднього і свідчить про необхідність проводити виважену політику щодо капіталовкладень в основні засоби. АТ «ОТП» Банк володіє 0,51 частиною мобільного чистого власного капіталу в 2010р., і 0,44 – в 2019 р., тобто мобільність власного капіталу знижується, що є негативною тенденцією.

Коефіцієнт захищеності продуктивних активів характеризує рівень покриття продуктивних активів банку його мобільним власним капіталом банку (нетто) за мінусом неробочих активів і збитків. Він говорить про необхідність зменшення обсягів неробочих активів, зокрема дебіторської заборгованості, та запобігання збитків у діяльності банку. Крім того, щоб не знижувати захист продуктивних активів від ймовірних витрат внаслідок банківських ризиків та підвищувати фінансову стійкість, банк має утримувати цей показник у часі на стабільному або на позитивному рівні. В даному випадку продуктивні активи та їх складові, що чутливі до зміни процентних ставок, захищені, однак спостерігається погіршення показника захищеності, що є наслідком погіршення мобільності власного капіталу.

Коефіцієнт захищеності доходних активів сигналізує про захист дохідних активів (що чутливі до зміни процентних ставок) мобільним власним капіталом. Значення показника знаходиться на відємному рівні, однак демонструє позитивну тенденцію, що в 2019 році досягає 0,04.

Коефіцієнт мультиплікатора капіталу, схожий з коефіцієнтом фінансового важеля, вимірює банківський важіль, тобто обсяг активів, що спираються на фундамент власного капіталу банку. Він вказує на масштабність діяльності банку та його активність у накопиченні свого економічного потенціалу. Коефіцієнт мультиплікатора капіталу в аналізованих роках є нижчим від норми і, зменшується у динаміці, що сигналізує про часткове зниження активності банку.

Аналіз показників платоспроможності АТ «ОТП» Банк 2016-2019 р.

Показник	2016	2017	2018	2019	Абсолютне відхилення, тис грн			
					2017/2016	2018/2017	2019/2018	2019/2016
Загальний рівень платоспроможності банку	0,14	0,11	0,13	0,15	-0,03	0,02	0,02	0,01
Загальний рівень платоспроможності банку щодо класифікованих активів	0,31	0,32	0,37	0,39	0,01	0,05	0,02	0,08
Забезпеченість загальної суми активів власними коштами	0,11	0,07	0,09	0,08	-0,04	0,02	-0,01	-0,03
Співвідношення власних і залучених коштів банку	0,17	0,15	0,19	0,13	-0,02	0,04	-0,06	-0,04
Коефіцієнт покриття (забезпечення)	0,1	0,08	0,08	0,11	-0,02	0	0,03	0,01
Співвідношення загального обсягу наданих кредитів і загального розміру власного капіталу	5,44	5,91	5,78	6,03	0,47	-0,13	0,25	0,59
Коефіцієнт співвідношення загальної суми наданих кредитів і статутного фонду банку	7,54	7,71	8,12	8,25	0,17	0,41	0,13	0,69

Отже, загальний рівень платоспроможності демонструє мінливу динаміку, так як деякі показники з часом зменшуються, деякі – збільшуються, деякі не досягають нормативних значень, інші ж досягають або перевищують їх.

Загальний рівень платоспроможності банку в період з 2016 по 2018 роки зменшував своє значення, однак у 2019 році зміг досягти пікового значення у 0,15, що безперечно є позитивним чинником розвитку банку.

Загальний рівень платоспроможності банку щодо класифікованих активів у досліджуваній період збільшувався починаючи зі значення у 0,31 і досягши значення у 0,39 у 2019 році.

Забезпеченість загальної суми активів власними коштами продемонструвала негативну динаміку зменшувавшись щороку, що є негативним але не критичним явищем, так як показник не падає до критично-низької відмітки.

Співвідношення власних і залучених коштів банку демонструє неоднозначну динаміку. В період з 2016 по 2017 роки показник зменшився з 0,17 до 0,15, збільшився до 0,19 у 2018 році і знову знизився до 0,13. Подібна тенденція говорить про некртичний але нестабільний стан між власними та залученими коштами досліджуваного банку.

Коефіцієнт покриття (забезпечення) демонструє позитивну динаміку. Так, у 2016 році він становив 0,1, у 2017 та 2018 роках дорівнював 0,08, і значно збільшився у 2019 році, досягши значення 0,11.

Співвідношення загального обсягу наданих кредитів і загального розміру власного капіталу, так само як і показник співвідношення власних і залучених коштів, збільшився у 2017 році до 5,91, у 2018 зменшився до 5,78, і врешті решт знову зріс до 6,03 у 2019 році. Нормативного значення даний показник не має, він має бути більше нуля, в нашому випадку загальна ситуація з даним показником все ж таки є оптимістичною, так як він досягає доволі високого значення.

Коефіцієнт співвідношення загальної суми наданих кредитів і статутного фонду банку характеризується цілком позитивною динамікою, в усі роки збільшуючись, досягаючи значення у 8,25 у 2019 році.

Останнім кроком є визначення виду фінансової стійкості банківської установи, на основі проведеного аналізу та розрахунків. НБУ розрізняє три види фінансової стійкості банку за стабільністю його роботи: нормальну стійкість, яка визначається стабільною діяльністю, повною відсутністю неплатежів чи затримки у виконанні банківських зобов'язань, достатньою рентабельністю; нестійкий фінансовий стан, коли затримуються платежі і супроводжуються низьким рівнем рентабельності і в решті решт кризовий фінансовий стан, якому характерні регулярні неплатежі, наявність сильної заборгованості та ін., в кінцевому результаті може привести до банкрутства.

Виходячи із отриманих розрахунків, показників, їх нормативів та значень фінансова стійкість АТ «ОТП» Банка може бути оцінена як середня (нестійкий фінансовий стан). Показники фінансової стійкості мають мінливу динаміку, деякі збільшуються, інші в свою чергу зменшуються, іноді не досягаючи нормативних

значень, ідентична ситуація склалася і з показниками платоспроможності. Ліквідність банку з роками звужується, не завжди він має змогу своєчасно виконувати свої грошові зобов'язання за рахунок високоліквідних активів. Більш позитивна картина склалась з показниками рентабельності, вони знаходяться в межах нормативних значень, іноді навіть перевищуючи їх.

2.3. Аналіз впливу рівня ліквідності та рентабельності на фінансову стійкість банку

Ліквідність банку – це його змогу вчасно та в повній мірі задовольняти невідкладні потреби у грошових ресурсах. Банківська ліквідність залежить від багатьох чинників, які поділяються на дві групи: внутрішні та зовнішні [7, с. 47].

До внутрішніх факторів належать: нерівномірність грошових потоків, спровокований невідповідністю структури вимог та зобов'язань банку; структура та стійкість депозитної бази банку; адекватність капіталу; якість активів; фінансовий стан позичальників; репутація банку, що має вплив на здатність оперативного запозичення коштів на ринку; неправильна стратегія управління ліквідністю (наприклад, пріоритетність прибутковості над ліквідністю).

До комплексу зовнішніх чинників відносять чинники загального економічного характеру: грошово-кредитна політика; стан грошового-кредитного ринку; невисока ліквідність окремих сегментів фінансового ринку для конкретних видів активів, що робить проблемним їх продаж за адекватною ціною в короткі строки; здатність запозичення коштів у центральному банку; часті обмеження в країні; загальні кризові явища в країні, які роблять критичним безперервне залучення коштів.

Ліквідність банку сильно корелює з поняттям ліквідності балансу. Даний показник визначається співвідношенням вимог (статей активу) та зобов'язань (статей пасиву) на конкретний досліджуваний момент часу. А отже, ліквідність банківського балансу є важливою складовою загальної ліквідності банку.

Проте ліквідність балансу є доволі необхідною, однак не достатньою умовою для виведення певних висновків про те, що банк ліквідний. На практиці може виникнути ситуація, коли банк в повній мірі або лише частково неліквідний (тобто не має

можливості постійно підтримувати свою ліквідність), і поряд з тим його баланс доволі ліквідний. Поява такої ситуації пов'язане із невідповідністю між строками розміщення активів та строками виконання зобов'язань банку [7, с. 48]

Завдання аналізу ліквідності банку:

- визначення фактичної ліквідності;
- оцінювання відповідності фактичних значень нормативів ліквідності вимогам, які встановлено НБУ;

Управління ліквідністю банку як складової фінансової стійкості сьогодні особливо важливо для України. Банки задля забезпечення своєї платоспроможності накопичували ресурси, приваблювали вкладників великими відсотками по депозитам, в наслідок чого недоотримували прибуток та негативно впливали на фінансову стійкість.

При розрахунку ліквідності банку важливим кроком є розрахунок таких показників як норматив миттєвої ліквідності, поточної ліквідності, короткострокової ліквідності, коефіцієнт миттєвої ліквідності, загальної ліквідності, та коефіцієнт співвідношення високоліквідних до робочих активів [7, с. 48].

Таблиця 2.3

Показники ліквідності АТ «ОТП» Банк 2016-2019

Показник	2016	2017	2018	2019	Абсолютне відхилення, тис грн			
					2017/2016	2018/2017	2019/2018	2019/2016
Н4	16%	17%	15%	14%	1%	-2%	-1%	-2%
Н5	74	83	66	51	9	-17	-15	-23
Н6	22%	23%	19%	16%	1%	-4%	-3%	-6%
Коефіцієнт миттєвої ліквідності	19%	23%	18%	16%	4%	-5%	-2%	-3%
Коефіцієнт загальної ліквідності	84%	89%	88%	84%	5%	-1%	-4%	0%
Коефіцієнт співвідношення високоліквідних до робочих активів	2/9	2/9	4/9	6/9	1/9	2/9	2/9	4/9

Протягом досліджуваних чотирьох років звужувались можливості банку своєчасно виконувати свої грошові зобов'язання за рахунок високоліквідних активів.. При цьому високоліквідні активи (кошти в НБУ, казначейські зобов'язання) збільшувались значно нижчими темпами, ніж зобов'язання банку.

Зважаючи на те, що відхилення показників від нормативів значення позитивні, то можна зробити висновок, що ліквідні активи збалансовані по строкам і сумах з поточними зобов'язаннями.

Показник Н6 мав тенденцію до погіршення і знижувався до 23% в 2017 році та 16% в 2019 році, тобто став менше нормативу даного показника в 20%.

Показник Кмл погіршився з 23% в 2017 році до 16% в 2018 році. Отже, 18% всіх строкових депозитів має змогу бути вчасно пошашеними.

Показник Кзл має допустиме значення, темпи його зниження доволі невеликі. Подібний стан речей демонструє потенційним інвесторам про надійність комерційного банку і нормативний ризик вкладення коштів.

Потрібно зауважити, що стан неліквідності є доволі небезпечним для банку, так як може призвести до втрати довіри з боку клієнтів та кредиторів банку. Надалі це провокує неплатоспроможність, що говорить про кризову ситуацію для банку. Ліквідність базується в основі платоспроможності. Низька ліквідність може призвести до внутрішніх знижень фінансового стану банку і в кінцевому результаті негативно відображається на його стійкості щодо зовнішніх факторів.

Крім того, забезпечення стабільного рівня платоспроможності банку треба узгоджувати з метою утримування достатнього рівня ліквідності, в той же час відповідно темпам нарощування активів і пасивів, обсягу власного капіталу. Банківська ліквідність характеризує важливу роль в економіці країни. Регулярна робота з забезпечення достатнього рівня ліквідності є важливою умовою збереження і виживання банку та забезпечує його стабільність.

Без ефективного управління банк не матиме змогу надавати послуги для обслуговування фізичних і юридичних осіб, проводити кредитну-інвестиційну діяльність, через це розв'язання проблем підтримки ліквідності має мати найвищий рівень пріоритету у роботі менеджменту банку. Продумане управління залученими коштами забезпечує умови для підтримання відповідного рівня ліквідності банку та довіри клієнтів. А це створює банку впевненість у своїй фінансовій стійкості.

Після оцінки показників ліквідності переходимо до аналізу рентабельності банку.

Показник рентабельності витрат (RB) характеризується як відношення прибутку до витрат. Даний показник аналізує рівень віддачі витрат банку й оцінює суму прибутку що приходить на одиницю витрат банку.

Рентабельність витрат па персонал (RB.n) характеризує окупність витрат на утримання працівників, визначає чистий ефект від оперативних щодо мотивації праці співробітників незалежно від того, спрямовані ці рішення на низьку кваліфікацію та низьку заробітну плату чи на високі видатки для працівників, що мають надзвичайно високий рівень кваліфікації.

Таблиця 2.4

Показники рентабельності АТ «ОТП» Банк 2016-2019

Показник	2016	2017	2018	2019	Абсолютне відхилення			
					2017-2016	2018-2017	2019-2018	2019-2016
Рентабельність капіталу, або норма прибутку	3,66	2,3	5,71	8,05	-1,36	3,41	2,34	4,39
Рентабельність активів	0,29	0,13	0,33	0,64	-0,16	0,2	0,31	0,35
Рентабельність доходу	1,12	0,78	2,04	2,98	-0,34	1,26	0,94	1,86
Рентабельність витрат	0,09	0,01	0,37	0,42	-0,08	0,36	0,05	0,33

Показники рентабельності розташовані в межах нормативних значень, і мають зростаючу тенденцію, що є позитивним явищем. Рентабельність капіталу, рентабельність активів, рентабельність доходу та рентабельність витрат йдуть на спад в період з 2016 по 2017 роки, однак вирівнюються і зростають в період з 2016 по 2019 роки.

Так, проаналізовані показники справляють значний вплив на фінансову стійкість, оскільки, лише маючи достатній рівень ліквідності, рентабельності та платоспроможності, банк можна вважати фінансово стійким, проте ототожнювати дані поняття недоцільно, оскільки «фінансова стійкість» – ширше поняття. Платоспроможність – це, в свою чергу, складова частина показника фінансової стійкості банку. А ліквідність та прибутковість – показники (критерії), що деталізують поняття платоспроможності комерційного банку.

РОЗДІЛ 3

ШЛЯХИ ПІДВИЩЕННЯ РІВНЯ ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ АТ «ОТП» БАНК

3.1. Мінімізація банківських ризиків як чинник забезпечення фінансової стійкості АТ «ОТП» БАНК

Будь яка фінансова діяльність пов'язана з ризиком, а особливо банківська діяльність. Банківський ризик поєднаний із загрозою втрати банком частини своїх ресурсів, недоотриманням прибутків, додатковими витратами у результаті проведення певних фінансових операцій. А отже менеджмент банківських ризиків - пріоритетне завдання керівників банку. Банк може стикатись з різноманітними видами ризиків: невизнанням ринком продуктів банку, збитками, спричиненими зміною законодавства тощо. Саме тому головним завданням банківського управління є пошук у межах виробничо-господарської діяльності балансного співвідношення між прибутком, ризиком та ліквідністю [9, с. 11].

На подібному основанні процеси, пов'язані з керуванням прибутками, ліквідністю та ризиками. Мова йде про передбачення ризиків, аналіз їх потенційної безпеки та контроль. Аналіз має на меті усунення ризику шляхом відмови від будь-якої банківської операції, якій притаманний високий коефіцієнт ризику, зниження ризику завдяки тому чи іншому методу, перенесення його на інших учасників операції тощо. Головним завданням є розробити таку стратегію управління, яка могла б забезпечити виконання банківських операцій, що зменшували ризик і гарантували певний фінансовий результат.

Стратегія управління банківськими ризиками базується на певних принципах. До них належать:

- виявлення і аналіз зон деякого ризику з передбаченням майбутніх перспективних джерел збитків чи тих ситуацій, що їх зумовлюють, а також прогноз обсягів майбутніх збитків;
- проведення контролю за операціями ризикового характеру методом кооперації різних дій підрозділів банку, причетних до їх виконання;

– направлення коштів, призначених для фінансування заходів з попередження ризику, в усіх банківських підрозділах та службах;

– аналіз зобов'язань банківських аналітиків і контроль за дотримання ними прийнятої політики управління ризиками. Для врахування ризиків у банківській діяльності важливо правильно проаналізувати їх і обрати форми управління. Вони залежать, перш за все, від законодавчих лімітів врахування ризиків, рішень керівництва банку, строку проведення операції, фінансового стану партнера тощо.

Отже, протягом банківської діяльності варто не уникати ризику взагалі, а вміти передбачити його заздалегідь та контролювати його. У проведенні кредитних операцій банк зустрічається з кредитним ризиком, тобто з ризиком несплати позикодавцем основного боргу і процентів [9, с. 12].

Внутрішній нагляд за якістю кредитного портфелю та факторами ризику є одним із ключових механізмів роботи банку. Дану роботу слід розглядати не тільки з боку фінансової безпеки банку у зв'язку з виконанням певних зловживань його працівниками або клієнтами, але й як засіб визначення стану ліквідності банківських операцій, міри концентрації їх ризикованості, адекватності розміщення власних та позикових грошових коштів. Інакше кажучи, механізм внутрішньобанківського нагляду слід розглядати як комплексну систему управління чинниками та факторами ризиків, а також як інструмент прогнозу показників та здійснювання ефективної грошово-кредитної політики банку.

Обидва аспекти внутрішньобанківської системи нагляду направлені на підтримку стабільної роботи банку. Актуальність цих питань зводиться до того, що протягом активних операцій формується елемент кредитного портфелю банку, а за влучно розміщені кредитні ресурси вони можуть отримувати проценти, що є головним джерелом доходу.

Формування якісного кредитного портфелю банку носить вирішальне значення для забезпечення банківської рентабельної роботи та надійності як партнера у банківській діяльності. Отож, аналіз кредитної діяльності банку - це необхідна база для ефективного управління ризиками. Він суміщає:

1) аналіз ефективності банківських аналітичних систем управління кредитними ризиками (створюється з урахуванням структури та видів кредитних ризиків кредитного портфелю банку);

2) аналіз якості можливого ризику, його правильну класифікацію стосовно покриття та достатності існуючих резервів для покриття фактичних та потенційних втрат;

3) аналіз та прогнозування рентабельності кредитних операцій та обґрунтування відповідності прибутків до рівня кредитних ризиків;

4) прогнозування рівня, особливостей та типу концентрації ризиків кредитного портфелю. Так як визначені втрати від кредитів будуть, подібний аналіз дає можливість мінімізувати ризик цих втрат. Передбачення ризиків кредитних операцій має бути заснована на захисті банківських резервів та капіталу, їх обмеженню до контролюємих рівнів.

Кредитний ризик з'являється кожний раз, коли банківська установа надає грошові кошти у кредит, повернення яких залежить від платоспроможності не тільки позичальника, але і третьої сторони. Така ж ситуація виникає при наданні банком певних гарантій, при яких у майбутньому може з'явитись необхідність оплати по зобов'язанням. Всебічний аналіз кредитних ризиків - це надання характеристик якісних та кількісних факторів платоспроможності окремих позичальників та їх сукупності

На таких базах будується прогноз перспектив та факторів забезпечення ліквідності операцій, утворюючих кредитний портфель та при необхідності і санації кредитної діяльності банку. Внутрібанківський процес менеджменту кредитними ризиками ділиться на чотири стадії: [15, с. 406]

1) діяльність банку по організації видачі кредиту. На даній стадії аналізується, утверджується та документально відображається кредитний ризик, визначається його категорія.

2) розглядання кредитного ризику. Дана стадія характеризує собою розробку прогнозу з врахуванням міри ризику від моменту видачі кредиту до його повного повернення.

3) нагляд за боржниками у справах з ризиковими кредитами та рівнем їх концентрації щодо ризиків.

4) контроль за процесом погашення заборгованості. Кризові явища в банківській сфері України, які загострилися останнім часом, в значній мірі зумовлені підвищенням ризику кредитних операцій, що негативно впливають на їх доходність. Ця проблема стала об'єктом спостережень органів державного регулювання після прийняття Положення «Про порядок формування і використання резерву для покриття можливих витрат за кредитними операціями, затвердженого Постановою Правління Національного банку України №279 від 07.08.2001 р. Згідно з заданим положенням позики діляться на п'ять конкретних груп: стандартні, нестандартні, під контролем, субстандартні, сумнівні, безнадійні [4].

Для передбачення кредитних ризиків слід регулярно проводити роботу з клієнтами. На практиці вітчизняних комерційних банків ще не виключені випадки, за яких управління кредитним ризиком зводиться тільки до видачі банком позики, отримання процентів і очікування погашення основної суми боргу. Однак компетентність банківської комерційної стратегії може бути в повній мірі забезпечена тільки тоді, коли після видачі кредитних ресурсів буде постійно аналізуватись виробничий процес клієнта і аналізуватимуться перебої в ньому, контролюватись та коригуватись правильність і обґрунтованість використання ресурсів, складання бухгалтерської звітності тощо.

Постійно корегуючи виробничу діяльність та фінансову результативність клієнта, банк має змогу приймати оперативні рішення стосовно попередження або ліквідації можливої негативної ситуації з погляду посилення банківського ризику.

Такою є стратегія, обрана АТ «ОТП» Банк щодо побудови взаємовідносин з клієнтами. Проведення всіх можливих заходів щодо попередження кредитних ризиків не означає, що є повна гарантія від втрат. Якщо ж вони все-таки виникають, постає проблема їх відшкодування. Провідне значення в її розв'язанні має процес формування загальних та спеціальних резервів.

Український вчений Щивиболок З.І. вводить обмеження значень банківських резервів, ссилаючись на те, що «... необхідність резервів з погляду банків характеризується тим, що вони в повній мірі створюють задоволення потреби вкладників і клієнтів у ліквідних засобах... Створюючи гарантії надійності повернення готівкових засобів, банківські резерви значно збільшують конкурентоздатність окремого банку...» [15, с. 406].

Створення та ефективне використання резервного фонду АТ «ОТП» Банк керується внутрішньобанківським Положенням “Про порядок формування та використання резерву для покриття ймовірних втрат за кредитними операціями”, затвердженим Правлінням АТ «ОТП» Банк 02.10.2003 року. Даний документ створений на підставі Положення «Про порядок формування та використання резерву для відшкодування можливих втрат за кредитними операціями комерційних банків».

Згідно з внутрішніми положеннями банку резерв створюється для своєчасного покриття ймовірних збитків по подібним операціям: кредити юридичним особам; кредити фізичним особам; міжбанківські кредити; гарантії та поручительства; векселі, обліковані банком.

Резерв АТ «ОТП» Банк розподілений на загальний та спеціальний. Граничний розмір загального резерву можна розрахувати шляхом множення загальної заборгованості по операціям, що відносяться до групи, яку аналітики називають «стандартні» на коефіцієнт 0,02. Загальний же резерв створюється за рахунок прибутку банку. Розмір спеціального резерву розраховується за допомогою множення сукупної заборгованості по операціям, які належать групі «під контролем», «субстандартні», «сумнівні» та «безнадійні» [3].

Як висновок, можна сказати що методи зменшення кредитних ризиків взаємопов'язані та часто впливають один з іншого, доповнюючи друг друга. Тому найбільш перспективний результат вони дають при їх всебічному та повному використанні. В їх основі повинна бути положена чітко розроблена політика банку, побудована на аналізі кон'юнктури кредитного ринку в той або інший момент та вибору найменш ризикованих видів кредитних операцій, що дають змогу проводити не дуже складну та не дуже коштовну процедуру банківського нагляду за рухом коштів протягом банківського робочого дня з урахуванням конкретної технології кредитних операцій.

3.2. Вплив грошово-кредитної політики НБУ на фінансову стійкість банківської системи

НБУ здійснює нагляд за діяльністю банків, їх відділень, представництв на території України. Він створений та проводиться для створення стабільності

банківської системи, захисту інтересів вкладників шляхом усунення ризиків у процесі діяльності комерційних банків. Суть нагляду полягає у повноваженнях, встановлених Законом України «Про банки і банківську діяльність». Комплексна система нагляду направлена на зменшення внутрішніх і зовнішніх ризиків [1].

В кожній країні світу розроблена і працює розроблена впорядкована система правових актів, які характеризують різні аспекти банківської діяльності, роботу відмінних від банків кредитно-фінансових установ, фондових бірж тощо. Особливості історичного розвитку і дія різних фінансово-економічних чинників створили специфіку національного банківського і фінансового законодавства, форми і різні способи нагляду за роботою комерційних банків. Стійкість комерційного банку залежить від величезної кількості факторів і чинників його функціонування і має доволі складну структуру.

Питання використання грошово-кредитної політики для забезпечення фінансової стійкості банківської системи країни на сьогодні є одним із найбільш актуальних серед фінансових науковців. Фінансова криза продемонструвала, що грошова стабільність не являється ваговою умовою фінансової стабільності, кризові явища є витратними, а політика держави має бути направлена на зменшення ймовірності виникнення криз, а не лише на подолання наслідків їх реалізації для фінансової системи країни та економіки країни в цілому[11, с. 43].

У даному аспекті постає питання про роль грошово-кредитної політики у забезпеченні фінансової стійкості банківської системи. При цьому серед вчених виділяються два різновиди політики: циклічна або структурна. Циклічна політика здійснюється згідно з кон'юнктури ринку та напрямлена на конкретизацію визначеного джерела ризиків для фінансової стійкості. Структурна політика протягом довгого часу є незмінною та спрямована на збереження стійкості фінансової системи. Задані види грошово-кредитної політики базуються на створенні вимог до капіталу та ліквідності, лімітів валютної позиції, боргових ризиків та інших критеріїв.

Як показують останні дослідження науковців МВФ, серйозна політика із запровадження структурної стабільності може сильно покращити стійкість банківської системи країни. Зв'язок грошово-кредитної політики та фінансової стабільності банківської системи здійснюється у двох напрямках:

– зв'язок між процентними ставками та основними фінансовими змінними;

– зв'язок між фінансовими змінними та ймовірністю значних диспропорцій у макроекономічних умовах.

До головних фінансових змінних у конкретно даному аспекті спеціалісти МВФ відносять три змінні (леверидж фінансових інститутів, заборгованість домашніх господарств та рівень ризику, що беруть на себе банківські установи) та два цінових параметри (щодо активів та кредитних спредів). Дані змінні виступають як найбільш вживані у науковій практиці та літературі стосовно визначення залежностей фінансової стабільності банків та фінансових диспропорцій та нерівномірностей від грошово-кредитної політики, що проводиться державними службами країни. В той самий час інші змінні також є важливими, однак джерела інформації за ними є недостатньо відкритими, або повністю відсутні необхідні обґрунтування їх впливу у дослідженнях та аналітичних розрахунках [11, с. 44].

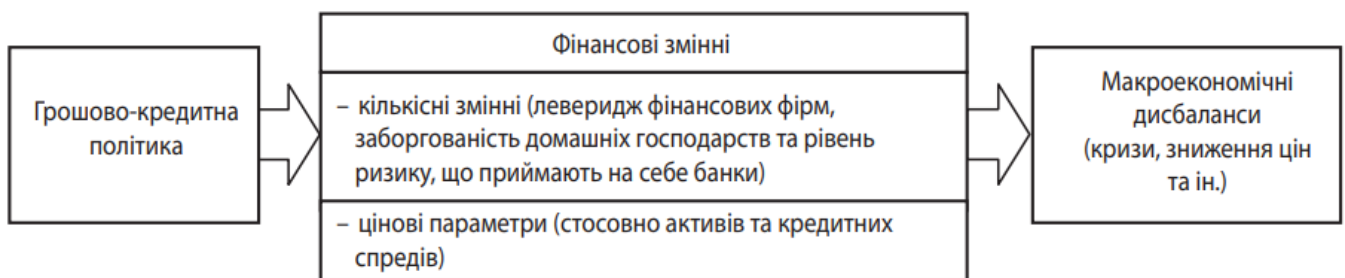


Рисунок 3.1. Зв'язок грошово-кредитної політики та фінансової стійкості банківської системи

При забезпеченні фінансової стабільності банківської системи країни за допомогою грошово-кредитної політики суттєва роль належить інституційній основі. Через це, у більшості країн світу режим грошово-кредитної політики напрямлений на створення цінової стабільності як основної валюти, тоді ж як фінансова стійкість відступає на друге місце. Центральні банки Австралії, Нової Зеландії, Швеції та США ставляють на мету підтримку фінансової стабільності банківської системи; Канади, країн Євросони, Японії та Швейцарії – «брати участь» в керуванні фінансовою стійкістю банківської системи. В той же час практика Великобританії в порівнянні з іншими країн є особливою, так як фінансова стабільність виступає законодавчо визначеною ціллю діяльності Банку Англії [12, с. 68].

В той самий час більшість даних країн включили необхідність підтримки фінансової стабільності банківської системи у загальний перелік цілей їх діяльності, особливо при проведенні грошово-кредитної політики. Треба зазначити, що на сьогоднішній день головними напрямками грошово-кредитного регулювання з боку держави виступає макропруденційне спостереження, яке створене аби забезпечити нагляд для усієї банківської системи, а не окремих банків, та забезпечити підтримання загального рівня її фінансової стійкості у країні. Як зазначено у Законі України «Про Національний банк України», відповідно до Конституції України основною функцією Національного банку є забезпечення стабільності грошової одиниці України. В той самий час, при її виконанні НБУ слід брати у пріоритет стосовно досягнення та підтримки цінової стабільності, в той час коли підтримка фінансової стабільності банківської системи характеризується ним таким чином, щоб не перешкоджати досягненню основної функції. З цього випливає, що до повноважень НБУ віднесено питання забезпечення фінансової стабільності банківської системи країни, проте це завдання не є головним [5].

Дивлячись на негативні наслідки фінансової кризи, в Україні впроваджено новий орган – Раду з фінансової стабільності, що працює з метою забезпечення вчасної ідентифікації та мінімізації ризиків, що провокують загрози для стабільності банківської і фінансової системи країни. Даний орган у процесі своєї діяльності керується Конституцією України, законами України, актами Президента України, Кабінету Міністрів України та іншими нормативно-правовими актами і положеннями. Як зазначається у відповідному положенні, основними завданнями Ради з фінансової стабільності є наступні: [11, с. 144]

- обмін інформацією та вчасна ідентифікація можливих і потенційних зовнішніх та внутрішніх загроз і ризиків системи для забезпечення фінансової стійкості та ліквідація їх негативного впливу на фінансову систему держави;

- узгодження попередніх заходів та заходів своєчасного реагування (антикризовий менеджмент) за присутності ознак нестійкого фінансового стану банківської системи, окрім того обставин, що загрожують стійкості банківської або фінансової системи держави.

Не дивлячись на те, що рішення Ради з фінансової стабільності являють собою рекомендаційний, а не обов'язковий характер, її висновки характеризують тимчасові

особливості регулювання та спостереженням за банківськими установами, що можуть виступати об'єктом нагляду НБУ. Треба зазначити, що Національний Банк має у своєму арсеналі широкий перелік інструментів для реалізації грошово-кредитної політики у шляху забезпечення фінансової стабільності банківської системи країни, до яких належать [9]:

- визначення та регулювання норм обов'язкових резервів;
- відсоткова політика;
- рефінансування комерційних банків;
- управління золотовалютними резервами;
- банківські операції з цінними паперами (окрім цінних паперів, що підтверджують корпоративні права), у тому числі з казначейськими зобов'язаннями, на відкритому ринку;
- регулювання імпорту та експорту капіталу;
- введення на строк до пів року вимоги щодо обов'язкового продажу частини надходжень в іноземній валюті;
- зміна строків розрахунків за операціями з експорту та імпорту;
- емісія власних боргових зобов'язань та операції з ними.

НБУ створює банкам певні економічні нормативи обов'язкового резервування для залучених коштів. В той же час при обов'язковому резервуванню належать усі залучені банком кошти. Виключення з правил являють собою кредити, залучені від банків-резидентів, кошти, залучені від міжнародних фінансових організацій, а також кошти, введені в оборот на умовах субординованого боргу.

Для всіх банківських установ Національний Банк створює норматив обов'язкового резервування, тільки для спеціалізованих банків можуть установлюватися інші нормативи обов'язкового резервування. Крім того диференційовані нормативи можуть бути встановлені для різноманітних видів зобов'язань, в залежності від: строку залучення коштів, виду зобов'язань відповідно до валют, суб'єктів. НБУ також впорядковує порядок визначення облікової ставки та інших процентних ставок за результатами своїх операцій: за кредитами овернайт, рефінансування, за стабілізаційними кредитами, за депозитами овернайт, ставки залучення тимчасово вільних коштів банків [11, с. 144].

Вченими, рефінансування банків відноситься до базових інструментів НБУ стосовно аналізу ліквідності банківської системи та проводиться методом надання банкам кредитів овернайт і кредитів рефінансування шляхом видачі тендерів із забезпечення ліквідності банків на строк до 14 та 90 днів. Робота з золотовалютними резервами має на меті здійснення валютних інтервенцій через купівлю та продаж валютних цінностей на ринках, що проводиться за для створення впливу на курс національної валюти щодо іноземних валют, а також на сумарний попит і пропозицію грошей.

Операції з цінними паперами виступають операціями відкритого ринку, що проводяться НБУ та має на меті купівлю-продаж казначейських зобов'язань, а також інших цінних паперів (крім тих, що підтверджують корпоративні права) та боргових зобов'язань, зазначених керівництвом НБУ. В результаті купівлі цінних паперів зростає вклад коштів в економіку, а продажу – грошові потоки знижуються в обсязі. Керування імпортом та експортом капіталу проводиться шляхом використання системи валютного регулювання і валютного контролю, до якого задіяні й інші державні органи, окрім Національного банку. Невід'ємний продаж деякої частини надходжень в іноземній валюті та зміна строків аналізу за операціями з експорту та імпорту товарів проводиться з ціллю врегулювання ситуації на грошово-кредитному та валютному ринку країни.

Емісія власних боргових зобов'язань має на меті емісію НБУ, першочергово, облігацій та проведення відповідних операцій із ними. В свою чергу бачимо, що в розпорядженні державних органів України знаходиться вагомий набір інструментів грошово-кредитного регулювання, використання якого дає змогу вчасно здійснювати діяльність щодо керівництва фінансовою стабільністю банківської системи та забезпечувати зростання її рівня [12, с. 69].

Використання певних інструментів варіюється залежно від цілей та завдань органів регулювання у певний проміжок часу та залежно від поточної економічної ситуації. Слід відмітити, що останнім часом в Україні відбувається чимало процесів, направлених на зростання фінансової стійкості банків. Крім того суттєву участь у цьому процесі беруть не лише національні органи регулювання, а й міжнародні фінансові організації.

Так, у 2017 році Верховна Рада прийняла закон № 1404-VIII. Даний нормативно-правовий документ має на меті захист економічної безпеки країни, покращення фінансової спроможності банківської системи України та зростання рівня довіри до неї, і поширюється на комерційні банки, які вимагають додаткової капіталізації. Водночас, передбачається зменшення процедури капіталізації банків та участі держави в капіталізації. В той самий час у законодавстві країни впроваджуються нові повноваження Міністерства фінансів та конкретизуються повноваження Фонду гарантування вкладів фізичних осіб, які дають змогу впроваджувати функції відповідно до завдань, зазначених у цьому Законі [2].

У вересні 2016 р. Рада виконавчих директорів Світового банку прийняла рішення про передачу Україні кредиту МБРР обсягом 600 млн дол. США. Мета подібного кредитування – фінансування Другої програмної позики на політику розвитку фінансового сектора в Україні. Даний кредит направлений на реформ банківського сектора, дивлячись на негативні наслідки фінансової кризи. Серед шляхів наданої суми найбільш суттєвим і важливим із напрямків є підвищення фінансової стабільності банківської системи України за рахунок зміцнення здатності Фонду гарантування вкладів фізичних осіб вчасно та вірно впроваджувати функції стосовно виведення неплатоспроможних учасників із ринку банківських послуг та надання виплат за гарантованими депозитами, розміщеними у банках з низькою платоспроможністю. Крім того вагомий напрямок складає фінансування заходів, направлених на реалізацію шляхів рекапіталізації і реструктуризації банків, що мають розмір капіталу, який не відповідає встановленим нормативам [11, с. 146].

Згідно із вищезазначеним планується здійснення заходів щодо покращення прозорості банківської системи України, особливо стосовно структури власності та корпоративної структури банків, крім того лімітування кредитування пов'язаних осіб у банках. Очевидно у проблемних економічних умовах міжнародні фінансові організації здійснюють суттєву підтримку Україні для здійснення реформування економіки. Позитивним чинником можна назвати високий рівень інтересу світової спільноти щодо реформуванні банківської системи України, особливо проведення етапу змін, спрямованих на її суттєву стабілізацію.

В той самий час фінансово стійка банківська система дає змогу відновлювати кредитування реального сектора економіки, що, в свою чергу на сьогоднішній день є

доволі важливим. Через це, можна підсумувати, що в даних сучасних умовах розвитку банківської системи України забезпечення її фінансової стабільності не є можливим без проведення центральним банком дій грошово-кредитної політики.

В першу чергу, вибір НБУ грошово-кредитної політики та використання відповідного набору інструментів має базуватись на аналізі сучасного стану фінансової стабільності банківської системи та відповідати головним цілям соціально-економічного розвитку країни. В Україні на сьогоднішній день серед державних органів є суттєвий інструментарій грошово-кредитного регулювання, що дасть змогу ефективно керувати фінансовою стійкістю банківської системи та дотримуватись високого рівня [11, с. 146].

На даному етапі основним завданням для забезпечення фінансової стабільності банківської системи України є накопичення рівня капіталізації дрібних банків, ліквідація неплатоспроможних банків із ринку, зниження рівня проблемної кредитної заборгованості та забезпечення і утримання довіри клієнтів до банків з ціллю забезпечення їх ліквідності. Дивлячись на це, у наступних дослідженнях слід знайти особливості та тривалість реалізації визначених завдань, і обґрунтувати запровадження того інструментарію грошово-кредитного регулювання, які в конкретно даній ситуації дадуть змогу забезпечити достатній рівень фінансової стабільності банківської системи України.

3.3. Напрямки фінансової стабілізації АТ АТ «ОТП» БАНК

Особливість розвитку Української банківської системи, за доволі короткий період існування банківського сектору спричинила необхідність працювати за умов високого ризику, що пов'язано з надвисокою економічною та політичною нестабільністю в країні, доволі невеликі, з банками провідних ринкових країн обсяги власного капіталу демонструють підвищену потребу здійснювати банками ефективне управління фінансовою стійкістю.

Не є секретом те, що вирішальне значення у забезпеченні стабільного зростання та фінансової стабільності грає власний капітал, тому слід визначити основні шляхи покращення методів управління власним капіталом для підвищення рівня капіталізації комерційних банків.

Покращення процесу менеджменту власного капіталу має виключно важливе значення для забезпечення міцної стабільності активів і зобов'язань комерційного банку, зростання рівня капіталізації банківської діяльності та фінансової стійкості, як комерційного банку, так і усієї банківської системи в цілому. Такий фінансовий термін як «достатність капіталу» демонструє реальний розмір банку, що відповідає фактичним і актуальним економічним умовам і рівню концентрації реального сектора, а також демонструє загальний рівень надійності банку та його змогу уникати ризиків. Розмір достатнього капіталу базується на ступені ризику і, чим більшим являється ризик, що приймається банком, тим вищим має бути рівень капіталізації банку.

На даному економічному етапі в Україні рівень капіталізації комерційних банків доволі невисокий. Через низький рівень капіталізації, зростають ризики діяльності банків, спадає їх здатність до перерозподілу коштів у масштабах економіки країни. За кожним банком є велика клієнтська база, для котрих нездатність комерційного банку надавати їм певні види послуг сигналізує про нестабільність діяльності [16, с. 152].

Саме тому ліквідація ліцензій у банків зумовлює зменшення клієнтів, що у кінцеву чергу за принципом «доміно» може створити загальну банківську кризу. Іншими словами, невисокий рівень капіталізації комерційних банків може вносити елемент нестабільності в економіку держави в цілому.

Через це виникає потреба у подальшому нарощенні капіталу банків. Однак цьому заважають деякі фактори, а саме:

- нестабільний характер економіки, що провокує банки до високих ризиків, пов'язаних із прагненням мати стабільні прибутки;
- конкуренція між українськими банками всередині країни (за надання широкого спектра послуг);
- конкуренція між українськими банками і банками-нерезидентами;
- збільшення загальної кількості обсягів угод з банківськими цінними паперами (збільшення угод за даними операціями вимагає наявності в банку значного капіталу);
- залучення коштів зовнішніх інвесторів.

З метою нарощення рівня капіталізації, як одного із головних і найбільш перспективних чинників забезпечення фінансової стабільності, комерційні банки мають прагнути до накопичення власного капіталу, впершу чергу за рахунок зовнішніх джерел, зокрема шляхом наступних способів: [16, с. 153]

- 1) емісія акцій;
- 2) емісія боргових зобов'язань.

Потрібно акцентувати увагу на тому, що найбільш розповсюдженим зовнішнім джерелом збільшення капіталу для вітчизняних банків все ще залишається емісія акцій, а інструменти, що дають можливість залучати кошти на умовах субординованого боргу не набули значного розвитку.

Вибір способу збільшення капіталу банку визначається залежно від:

- суми зростання капіталу;
- можливих витрат на отримання додаткового капіталу;

Тоді, коли допускається недостатньо стрімкіе зростання капіталу банку з урахуванням росту активів, його прискорення може бути гарантоване за рахунок внутрішніх джерел (дохід від операцій, продаж частки активів, переоцінка основних засобів).

В тих випадках коли банком планується швидке зростання активів або ж якщо потрібне суттєве збільшення капіталу відповідно до зміни вимог Національного банку України, то вимагається залучення капіталів незалежних інвесторів шляхом значної емісії акцій. Але конкретно цей спосіб має свої переваги, в свою чергу і недоліки. З одної сторони, в даному випадку капітал банку зростає на конкретну суму, з іншого ж боку акціонери банку можуть неоднозначно відреагувати на випуск додаткових акцій, так як це, можливо, приведе до зменшення прибутку на одну акцію і падіння курсової вартості акцій [13, с. 227].

В такому випадку, механізмом управління капіталу являється внутрішня ставка генерування капіталу (g), яка дорівнює значенню ROE банку та його коефіцієнту утримання прибутку (RR): Механізмом управління капіталом при капіталізації банку способом реінвестування прибутку є внутрішня ставка генерування капіталу (g), яка дорівнює добутку значення ROE (рентабельність капіталу) банку та його коефіцієнта утримання прибутку (RR): [13, с. 227]

$$g \approx ROE \times RR \quad (3.1)$$

Більш конкретне обчислення значення « g » обчислюється:

$$g = (ROE \times RR) / (1 - ROE \times RR) \quad (3.2)$$

Коефіцієнт утримання прибутку розраховується наступним шляхом:

$$RR = (1 - PR), \quad (3.3)$$

де PR – коефіцієнт сплати дивідендів.

Зважаючи на те, що:

$$ROE = ROA \times EM, \quad (3.4)$$

$$ROA = PM \times AU, \quad (3.5)$$

де EM – мультиплікатор капіталу;

PM – коефіцієнт прибутку (чистий прибуток/валовий дохід);

AU – використання активів (валовий дохід/сукупні активи).

Першим кроком, при розрахунку показника генерування капіталу є розрахунок таких показників як:

$$PR = \text{дивіденди/чистий прибуток} \quad (3.6)$$

$$EM = \text{загальні активи/ власний капітал} \quad (3.7)$$

$$PM = \text{чистий прибуток/валовий дохід} \quad (3.8)$$

$$AU = \text{валовий дохід/активи} \quad (3.9)$$

Використаємо дані формули для проведення аналізу оптимізації капіталу банку.

Таблиця 3.1

Розрахунок ставки генерування внутрішнього капіталу АТ «ОТП» Банк 2016-2019 р.

Показник	2016	2017	2018	2019	Абсолютне відхилення			
					2017-2016	2018-2017	2019-2018	2019-2016
Мультиплікатор капіталу (EM)	9,69	8,21	6,22	5,76	-1,48	-1,99	-0,46	-3,93
Коефіцієнт прибутку (PM)	0,51	0,48	0,49	0,5	-0,03	0,01	0,01	-0,01
Коефіцієнт утримання прибутку (PR)	0,53	0,46	0,54	0,41	-0,07	0,08	-0,07	-0,12
Валовий прибуток	1868792	2090432	4014085	5056425	221640	1923653	1042340	3187633
Використання банком активів (AU)	0,07	0,07	0,12	0,11	0	0,05	-0,01	0,04

Рентабельність активів (ROA)	0,29	0,13	0,33	0,64	-0,16	0,2	0,31	0,35
Рентабельність власного капіталу (ROE)	3,66	2,3	5,71	8,05	-1,36	3,41	2,34	4,39
Внутрішню ставку генерування капіталу (g)	18,33	12,68	19,74	16,15	-5,65	7,06	-3,59	-2,18

Показник мультиплікатора капіталу зменшується в досліджуваній період. Це свідчить про спад можливості банку залучати депозити і надавати кредити, розширювати ланку «депозит — позичка» в розрахунку на одну грошову одиницю свого капіталу.

Коефіцієнт прибутку має мінливу динаміку, зменшуючись до 0,48, потім збільшуючись до 0,49, і в 2019 році знов спадаючи до значення 0,50.

Подібна ситуація і з показником утримання прибутку. Він демонструє вплив дивідендної політики на перспективний економічний розвиток.

Валовий прибуток характеризує різницю між сумами доходів та витрат банківської установи до виплати нею обов'язкових та інших платежів до бюджету. В аналізованій період він збільшується що є позитивним явищем діяльності банку, характеризує його здатність правильно здійснювати свою діяльність, вірну грошово-кредитну політику. В 2019 році валовий прибуток банку досягає пікового значення у 4014085 тис. грн.

Використання банком активів на 2016 рік становить 0,07 показник залишається незмінним і в 2017 році, зростає до 0,12 у 2018 році, і в решті решт зменшується до 0,11 у 2019 році. Значення показника не відхиляється від норми, і знаходиться в нормативних межах.

Рентабельність активів відображає рівень ефективності використання ресурсів і капіталу банку. У 2016 році даний показник становить 0,29, у 2019 він суттєво збільшується до 0,64. Подібний результат є безперечно позитивним явищем, банк ефективно використовує ресурси і капітал.

Рентабельність капіталу характеризує ефективність використання власного капіталу. У банку задовільна ситуація з використанням капіталу. Незважаючи на те,

що ефективність показника зменшується до 2,3 у 2017 році, одна в же в наступний рік зростає до 5,71 і до 8,05 у 2019 відповідно.

Вирішальним показником виступає внутрішнього ставка генерування капіталу. Він не має нормативного значення, завданням банку є перевищити значення 0. Як ми бачимо з розрахунків, ставка генерування значно перевищує мінімально допустиме значення, у 2016 році він дорівнює 18,33%, у 2017 році – 12,68%, 2018 – 19,74, у 2019 становить 16,15.

Збільшення кожного із показників у майбутньому буде сприяти внутрішньому нарощенню банківського капіталу, через це банк має проводити максимально ефективне управління спредом, збільшувати операційну ефективність, вчасно проводити контроль за витратами та прагнути оптимального фінансування та проводити ефективну дивідендну політику. Чим більше значення внутрішньої ставки генерування капіталу, тим ширші можливості установи накопичувати капітал та забезпечувати себе важливими фінансовими ресурсами, що в свою чергою, оптимізує його фінансову стійкість.

За результатами проведеного аналізу, ставка генерування внутрішнього капіталу спирається на прибутковість, змогу активів генерувати прибуток, показник мультиплікатора капіталу та врешті решт показник утримання прибутку. Збільшення показників кожного із цих компонентів буде сприяти внутрішньому генеруванню капіталу, що, в свою чергу, вказує на те що банк має проводити ефективне управління своїм спредом, оптимізувати власну операційну діяльність, проводити контроль витрат, забезпечувати за будь яких умов оптимальний рівень фінансування та придержуватись ефективної фінансової політики.

Для забезпечення належного рівня капіталізації банки мають прямувати до збільшення власного капіталу за рахунок зовнішніх джерел, особливо наступними способами:

- 1) емісія акцій;
- 2) емісія боргових зобов'язань (субординований борг);
- 3) продаж активів, оренда нерухомості.

Кожний із наведених варіантів має свої плюси та мінуси, тому, використовуючи один із них, банку слід ефективно проаналізувати ефективність їх застосування.

Окрім наведених вище методів підвищення рівня капіталізації банку Б. Л. Селлерс навів ще декілька способів накопичення банківського капіталу: [19, с. 501]

- 1) плани реінвестування дивідендів;
- 2) створення планів купівлі акцій службовцями банку.

Перший із цих способів має на меті повну або часткову заміну грошових дивідендів дивідендо-акціями, що дає банку можливість забезпечити прибуток, який треба надавати у формі дивідендів. Банкам потрібно брати участь у реінвестуванні дивідендів, надаючи у пропозицію дисконт у 5% стосовно чесної ринкової вартості. Інакше кажучи, це дає шанс акціонерам купувати цінні папери за 95% від їх реальної ціни (справедливої ринкової вартості) в день виплати дивідендів. Згідно з планом реінвестування дивідендів із дисконтом у розмірі 5% замість виплати дивідендів на певну конкретну дату банк затримує грошовий прибуток та емітує нові акції, які замість дивідендів йдуть акціонерам.

Безперечним плюсом для акціонерів є здатність гарантувати приріст капіталу, який дорівнює величині дисконту. Генерування планів стосовно купівлі акцій службовцями банку для більшості є новітнім методом, який використовується за для того, щоб банк отримав додатковий капітал.

Подібний спосіб має на меті розробку певної програми, що заохочувала б службовців до купівлі акцій свого власного банку. Слід зауважити, що цей план може слугувати шляхом для утримання персоналу, згідно викликаючи у службовця почуття співпраці в управлінні банком. Відповідно до цього плану створюють траст, бенефіціарами якого стають службовці банку. Повторно емітовані акції, занесені до трасту, збільшують ринок обігу банківських акцій. Крім того, впроваджений в інтересах службовців траст не обтяжується податком, що, надає банкові здатність використовувати його як пряме джерело капіталу. [19, с. 502]

В цілому процес управління капіталом банку має на меті такі етапи:

- 1) створення загальної фінансової стратегії діяльності банку;
- 2) аналіз необхідної величини капіталу, важливої для розширення активних операцій, збільшення їх ризиковості (при нестабільній кредитній політиці), задоволення потреб органів банківського нагляду;
- 3) аналіз необхідної величини капіталу, що банк може у короткий термін змогу залучити за рахунок нерозподіленого прибутку;

ВИСНОВКИ

1) Фінансова стійкість - принципове поняття, яке на сьогоднішній постійно фігурує при обговоренні тих чи інших факторів функціонування банків і фінансової системи країни взагалі. Проте через очевидну актуальність і практичну потребу у здійсненні аналізу фінансової стійкості вітчизняних банків, досвід подібного аналізу є досить скромним, а підходи різноманітних науковців підходи з цієї тематики в Україні практично відсутні.

2) Згідно з Законом України «Про банки і банківську діяльність» з ціллю захисту інтересів клієнтів та гарантування фінансової надійності банків НБУ розробляє для всіх комерційних банків економічні нормативи. До них належать:

- нормативи капіталу. Вони характеризується регулятивним капіталом, адекватністю регулятивного капіталу мінімальним розміром статутного капіталу; платоспроможністю та достатністю капіталу банківської установи.

- нормативи ліквідності, які визначаються миттєвою ліквідністю; загальною ліквідністю; відношенням високоліквідних активів до робочих активів комерційного банку;

- крім того, згідно до чинного законодавства враховуються ще й нормативи ризику, які охоплюють: максимальний розмір ризику на одного позичальника; норматив «великих» кредитних ризиків; максимальний розмір кредитів, гарантій та поручительств, наданих одному інсайдеру; максимальний загальний розмір кредитів, гарантій та поручительств, що надаються інсайдерам; граничний розмір міжбанківських позик; максимальний розмір отриманих міжбанківських позик; інвестування; загальна відкрита валютна позиція банку

3) В економічній літературі, в більшості випадків, фактори стійкості банківської установи діляться на декілька груп: зовнішні або екзогенні (пов'язані із економічною, соціальною та політичною ситуацією в країні – макрорівень) та внутрішні або ендегенні (пов'язані з власною діяльністю банку – мікрорівень). Наприклад, вчений О. Касютін у складі зовнішніх факторів виокремлює такі: економіка, законодавча база, конкуренція, сучасні технологічні досягнення і автоматизація, політичні тенденції, ринкова стратегія, зовнішня інфраструктура. До

внутрішніх чинників, у свою чергу, вчений відносить: організаційні, економічні, технологічні. В той же час важливим аспектом у характеристиці стійкості банку виділяє якість його менеджменту, що, на думку О. Касютіна, включає в себе: керування відносинами, що пов'язані зі стратегічним і тактичним планами, аналізом, регулюванням, контролем діяльності кредитної організації. Подібна класифікація О. Касютіна є занадто узагальненою та неповною у своїх трактуваннях.

4) Відбувся приріст активів на 2,5%. Якісний склад активів може бути охарактеризований співвідношенням між продуктивними і непродуктивними активами і витратами на власні потреби. До продуктивних активів прийнято відносити усі операції, пов'язані з клієнтурою та контрагентами банку за кредитно-інвестиційною системою, в свою чергу до непродуктивних наступні: капіталізовані активи, нематеріальні активи, дебіторська заборгованість (до якої входять числі нараховані доходи) та збитки. До прибуткових, не враховуючи короткострокових фінансових вкладень, відносять і операції купівлі-продажу закордонної валюти за рахунок коштів у касі та на кореспондентських рахунках і деякі інші. Подібні тенденції з позитивного боку характеризують фінансову діяльність банку, адже банк не повинен безконтрольно нарощувати безприбуткову частку високоліквідних активів у загальних активах. Тому зниження готівкових активів можна розглядати як обережну політику створення та забезпечення фінансово-економічної ефективності.

5) Загальні обсяги капіталу і зобов'язань накопичувались, частково збільшився і коефіцієнт надійності і перевищував нормативне значення. Отже, рівень залежності банку від залучених коштів не виходить за межі нормативного. Коефіцієнт фінансового важеля сильно покращився і майже в два рази перевищував нормативне значення (1: 20). Це сигналізує про те, що банк майже не використовує можливості залучення додаткових коштів для розширення своїх фінансових можливостей. В 2016 – 2019 роках ситуація змінилась на краще і банку вдалося випередити нормативно-оптимальний рівень показника (не менше 10%). По-перше, зростав розмір статутного капіталу, по-друге, суттєво зростав прибуток і, по-третє, в 2018 році здійснювалась переоцінка основних засобів, яка суттєво збільшила власний капітал.

6) Протягом чотирьох років поступово зменшувалась здатність банку своєчасно виконувати свої грошові зобов'язання за рахунок високоліквідних активів. Так в 2017 році 17%, в 2018 році 15%, тобто рівень показника став нижче нормативного. В той

самий час високоліквідні активи (кошти в НБУ, казначейські зобов'язання) зростали значно меншими темпами, ніж зобов'язання банку. Показники рентабельності банківської установи знаходяться в межах нормативних значень, і мають позитивну тенденцію, що є гарним фактором для банку. Рентабельність капіталу, рентабельність активів, рентабельність доходу та рентабельність витрат зростали в період з 2016 по 2019 роки.

7) Стратегія управління банківськими ризиками базується на певних принципах. До них відносять:

- встановлення і оцінка зон певного ризику з аналізом можливих джерел збитків або певних ринкових ситуацій, які їх зумовлюють, а також прогноз обсягів майбутніх збитків;

- проведення контролю за операціями ризикового характеру методом координації дій підрозділів банку, що належать до їх виконання;

- генерування коштів, призначених для фінансування заходів з попередження ризику, в усіх банківських підрозділах та службах;

8) НБУ на постійній основі проводить нагляд за діяльністю комерційних банків, їх відділень, філій, території України. Він направлений на забезпечення стабільності банківської системи, захист інтересів клієнтів шляхом мінімізації ризиків в діяльності комерційних банків. Зміст нагляду визначається повноваженнями, встановленими законом України "Про банки і банківську діяльність". Система нагляду спрямована на скорочення внутрішніх і зовнішніх ризиків. В усіх країнах діє система нормативно-правових актів, які регламентують різні аспекти банківської діяльності, роботу небанківських кредитно-фінансових установ, фондових бірж і т.д. Особливості розвитку і дія різних політико-економічних факторів створила специфіку національного банківського і фінансового законодавства, форми і методи контролю за роботою банків. Питання застосування грошово-кредитної політики для забезпечення фінансової стійкості банківської системи країни на сьогодні знаходиться в центрі обговорень науковців та практиків. Світова фінансова криза нагадала, що цінова стабільність не виступає суттєвою умовою фінансової стійкості, кризові явища є витратними, а державна політика має бути спрямована на зниження ймовірності прояву криз, а не лише на подолання негативних наслідків їх реалізації для фінансової системи та економіки країни

9) Проведений розрахунок ставки генерування капіталу. Вона не має нормативного значення, завданням банку є перевищити значення 0. Як ми бачимо з розрахунків, ставка генерування значно перевищує мінімально допустиме значення, у 2016 році він дорівнює 18,33%, у 2017 році – 12,68%, 2018 – 19,74, у 2019 становить 16,15. Результатати розрахунків показали що ставка генерування внутрішнього капіталу залежить від прибутковості, здатності активів генерувати прибуток, показника мультиплікатора капіталу та показника утримання прибутку. Приріст показників кожного із даних компонентів буде впливати на внутрішнє генеруванню банківського капіталу, що, в свою чергу, вказує на те що банк повинен здійснювати ефективне управління своїм спредом, покращувати власну операційну діяльність, здійснювати контролювати витрати, дотримуватись за будь яких умов оптимального фінансування та придержуватись ефективної політики.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про банки і банківську діяльність: Закон України від 07.12.2000 № 2121–III [Електронний ресурс] // Законодавство України. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2121-14>.
2. Про заходи, спрямовані на сприяння капіталізації та реструктуризації банків: Закон України від від 01.01.2017 № 1404-VIII [Електронний ресурс] // Законодавство України. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/78-19#Text>
3. Офіційний сайт АТ «ОТП» Банк [Електронний ресурс]. – Режим доступу: otpbank.com.ua/about/informations/annual-reports/
4. Про затвердження Положення про порядок формування та використання резерву для відшкодування можливих втрат за кредитними операціями банків від 06.07.2000 N 279 [Електронний ресурс] // Законодавство України. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0474-00>
5. Про Національний банк України: Закон України від 01.07.2021 № 679-XIV [Електронний ресурс] // Законодавство України. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/679-14>
6. Салтинський В.В. Проблеми забезпечення фінансової стабільності комерційних банків / Салтинський В.В. // Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України: – Навч. Посібник. 2016. – С. 167-170
7. Осташ, С. В. Деякі аспекти прибутковості та фінансової стійкості комерційного банку / С. В. Осташ // Вісник НБУ. – 2011. – №2. – С. 47-49.
8. Бугель Ю. Основні чинники впливу на фінансову стійкість банку / Ю. Бугель // Галицький економічний вісник. – 2015. – № 2(27). – С. 144–147.
9. Сідак О. В. Банківські ризики та їх вплив на діяльність банківських установ / О. В. Сідак, Л. В. Мороз. // Науковий вісник НЛТУ України. – 2014. – №18
10. Парасій-Вергуненко І. М. Аналіз банківської діяльності: Навч.-метод. посібник / І. М. Парасій-Вергуненко. // – К.: КНЕУ, 2010. – 347 с.
11. Пасічник І. В. Роль інструментів грошово-кредитної політики в забезпеченні фінансової стійкості банківської системи України / І. В. Пасічник, Ю. П. Галушко // Вісник Університету банківської справи НБУ. – 2017. – № 1, с. 143–146.

12. Михайлюк Р. Монетарна політика центрального банку та її вплив на фінансову стійкість банківської системи країни / Р. Михайлюк // Вісник ТДЕУ. – 2016. – № 3. – С. 68–75

13. Коваленко В.В. Стратегічне управління фінансовою стійкістю банківської системи: методологія і практика: монографія / Коваленко В.В. // — Суми : ДВНЗ «УАБС НБУ», 2015. — с. 227-229

14. Герасимович, А. М. Аналіз банківської діяльності / А. М. Герасимовича, М. Д. Алексеєнко, І. М. Парасій-Вергуненко та ін. – К. : КНЕУ, 2013. – 594-600 с.

15. Міщенко В. І., Управління ризиками – провідний чинник фінансової стійкості вітчизняних банків / В. І. Міщенко, А. П. Яценюк, В. В. Коваленко, О. Г. Коренева. // – Київ: Знання, 2015. – 406-407 с.

16. Гладинець Н.Ю. Фінансова стійкість банківської системи України та особливості її забезпечення в умовах кризових явищ / Н.Ю. Гладинець // Економічний простір. – 2018. – № 94. – С. 152-161

17. Щибиволок З.І. Аналіз банківської діяльності: Навчальний посібник / З.І. Щибиволок // - К.: Знання, 2018 – 312-314 с.

18. Кочетигова Т. В. Сутність та класифікація банківського ризику / Т.В. Кочетигова, А. Ю. Алейнік. // Глобальні та національні проблеми економіки. – 2017. – №16.

19. Васюренко О. В. Банківський нагляд : підручник / О. В. Васюренко, О. М. Сидоренко. // – Київ: Знання, 2011. – 501-502 с.

20. Про затвердження Інструкції про порядок регулювання діяльності банків в Україні від 28.08.2001 року № 368 [Електронний ресурс] // Законодавство України. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0841-01#Text>

ДОДАТКИ

Додаток А

Консолідований звіт про прибутки та збитки за рік, що закінчився 31 грудня 2017 року

(в тисячах грн.)

	<i>Приміт ки</i>	<i>2017р.</i>	<i>2016р.</i>
Процентні доходи			
Кредити клієнтам		5 557 232	5 159
			406
Заборгованість кредитних установ		901 481	1 127
			146
Цінні папери		693 630	425 174
		7 152 343	6 711 726
Процентні витрати			
Заборгованість перед клієнтами		(1 249	(1 495
		346)	127)
Заборгованість перед кредитними установами		(210	(276 332)
		515)	
Субординований борг		-	(99 290)
Заборгованість перед Національним банком України		-	(984)
		(1 459 861)	(1 871
			733)
Чисті процентні доходи		5 692 482	4 839
			993
Резерв під зменшення корисності кредитів	7, 10, 11	1 682 001	28 515
Чисті процентні доходи після резерву під зменшення корисності кредитів		7 374 483	4 868
			508
Комісійні доходи		3 849 766	2 934
			552
Комісійні витрати		(1 505	(1 037
		339)	828)
Чисті комісійні доходи	26	2 344 427	1 896
			724
Чисті прибутки/(збитки) від операцій з іноземними валютами:			
- торгові операції		309 665	351 478
- курсові різниці		(63 815)	(221 894)
Чисті прибутки/(збитки) від операцій з цінними паперами:			
Торгові цінні папери		(2 916)	58 926
Інвестиційні цінні папери за справедливою вартістю, з відображенням переоцінки як прибутку або збитку		40 048	396 557
Інші доходи	27	197 776	211 561

Непроцентні доходи		480 758	796 628
Витрати на персонал	28	(1 668 669)	(1 537 178)
Знос і амортизація	15, 16	(415 402)	(330 828)
Інші адміністративні та операційні витрати	28	(1 529 720)	(1 510 245)
Зменшення корисності інших активів та резерви	18	(61 616)	(63 332)
Зменшення корисності активів, призначених для продажу		(618)	-
Переоцінка інвестиційної нерухомості	14	-	(33 754)
Непроцентні витрати		(3 676 025)	(3 475 337)
Прибуток до оподаткування		6 523 643	4 086 523
Витрати з податку на прибуток	17	(1 204 622)	(369 098)
Прибуток за рік		5 319 021	3 717 425
Припадає на:			
- акціонерів Банку		5 327 168	3 752 880
- частку неконтролюючих акціонерів		(8 147)	(35 455)
		5 319 021	3 717 425
Прибуток на акцію			
Чистий та скоригований прибуток на одну просту акцію (грн.)	24	0,0866	0,0610

**Консолідований звіт про сукупний дохід
за рік, що закінчився 31 грудня 2017 року**

(в тисячах грн.)

	<i>Приміт ки</i>	<i>2017 р.</i>	<i>2016 р.</i>
Прибуток за рік		5 319 021	3 717 425
Інший сукупний дохід			
<i>Статті, які не будуть перенесені до прибутків або збитків:</i>			
Переоцінка будівель	24	(7 816)	(3 332)
Зменшення корисності будівель	15, 24	-	(16 943)
Податок на прибуток від переоцінки та зменшення корисності будівель	17, 24	1 407	3 649
Всього статті, які не будуть перенесені до прибутків або збитків		(6 409)	(16 626)
Інший сукупний збиток за рік за вирахуванням податків		(6 409)	(16 626)
Всього сукупний дохід за рік		5 312 612	3 700 799
Припадає на:			
- акціонерів Банку		5 320 759	3 736 254
- частку неконтролюючих акціонерів		(8 147)	(35 455)
		5 312 612	3 700 799

ефекту від переоцінки будівель	24	-	-	(883)	-	883	-	-	-
Перерахування нерозподіленого прибутку до резервних та інших фондів	24	-	-	-	191 032	(191 032)	-	-	-
Операції з акціонерами, відображені в капіталі:									
Збільшення капіталу	32	-	-	-	-	-	-	136 878	136 878
Дивіденди, оголошені акціонерам Банку	24	-	-	-	-	(3 629 612)	(3 629 612)	-	(3 629 612)
31 грудня 2018 р.		6 154 516	3 033 097	889 941	509 771	300 560	10 887 885	(47 332)	10 840 553

**Консолідований звіт про рух грошових коштів
за рік, що закінчився 31 грудня 2017 року**

(в тисячах грн.)

	<i>Приміт ки</i>	<i>2017р.</i>	<i>2016 р.</i>
Рух грошових коштів у процесі операційної діяльності			
Процентні доходи, що отримані		7 303 721	7 039 151
Процентні витрати, що сплачені		(1 462 638)	(1 840 276)
Комісійні доходи, що отримані		3 831 349	2 942 938
Комісійні витрати, що сплачені		(1 505 339)	(1 037 828)
Результат операцій з торговими цінними паперами		277	14 911
Результат операцій з інвестиційними цінними паперами за справедливою вартістю, з відображенням переоцінки як прибутку або збитку		254	53 357
Результат операцій з іноземною валютою		309 665	351 478
Інші отримані операційні доходи		166 400	159 217
Виплати на утримання персоналу, сплачені		(1 639 817)	(1 431 249)
Адміністративні та інші операційні витрати, сплачені		(1 493 370)	(1 374 333)
Податок на прибуток, сплачений		(650 814)	(168 431)
Рух грошових коштів у процесі операційної діяльності до змін в операційних активах та зобов'язаннях		4 859 688	4 708 935
<i>Чисте (збільшення)/зменшення операційних активів:</i>			
Торгові цінні папери		(300 557)	(507 270)
Інвестиційні цінні папери за справедливою вартістю, з відображенням переоцінки як прибутку або збитку		(2 409 453)	(779)
Кошти в інших банках		2 211 533	(3 724 319)
Кредити та заборгованість клієнтів		(7 568 244)	(941 638)
Інші активи		66 603	(250 695)
<i>Чисте збільшення/(зменшення) операційних зобов'язань:</i>			
Короткострокові кошти банків		1 072 243	(122 028)
Кошти клієнтів		7 090 606	2 987 862
Інші зобов'язання		299 354	76 553
Чисті грошові кошти від операційної діяльності		5 321 773	2 226 621
Рух грошових коштів у процесі інвестиційної діяльності			
Надходження від реалізації інвестиційної нерухомості		10 538	43 324
Надходження від реалізації активів на продаж		39 300	72 975
Придбання основних засобів		(374 694)	(184 649)
Надходження від реалізації основних засобів		28 341	6 702
Придбання нематеріальних активів		(163 685)	(70 628)
Придбання цінних паперів у портфелі Банку на продаж		-	(2 700 000)
Надходження від реалізації цінних паперів у портфелі Банку на продаж		-	2 700 000
Придбання інвестиційної нерухомості		-	(1 095)
Чисті грошові кошти використані у інвестиційній діяльності		(460 200)	(133 371)
Рух грошових коштів у процесі фінансової діяльності			

Внески до капіталу грошовими коштами, окрім емісії акцій	32	136 878	-
Повернення довгострокової заборгованості перед кредитними установами	20	(1 841 905)	(2 798 249)
Дивіденди, сплачені		(3 629 451)	(19)
Погашення субординованого боргу		-	(2 351 013)
Емісія простих акцій		-	(13)
Чисті грошові кошти, використані у фінансовій діяльності		(5 334 478)	(5 149 294)
Вплив курсових різниць на грошові кошти та їх еквіваленти		477 378	768 408
Чиста зміна грошових коштів та їх еквівалентів		4 473	(2 287 636)
Грошові кошти та їх еквіваленти на початок року	7	10 292 755	12 580 391
Грошові кошти та їх еквіваленти на кінець року	7	10 297 228	10 292 755

Додаток Б

Консолідований звіт про прибутки та збитки за рік, що закінчився 31 грудня 2016 року

(в тисячах грн.)

	<i>Примітки</i>	<i>2016 р.</i>	<i>2015 р.</i>
Процентні доходи			
Кредити клієнтам		5 159	5 440
		406	901
Заборгованість кредитних установ		1 127	678 188
		146	
Цінні папери		425 174	370 724
		6 711 726	6 489 813
Процентні витрати			
Заборгованість перед клієнтами		(1 495)	(1 455)
		127)	871)
Заборгованість перед кредитними установами		(276 332)	(361 792)
Субординований борг		(99 290)	(570 131)
Заборгованість перед Національним банком України		(984)	(742)
		(1 871 733)	(2 388 536)
Чисті процентні доходи		4 839 993	4 101 277
Резерв під зменшення корисності кредитів	7, 10, 11	28 515	(5 139 109)
Чисті процентні доходи/(витрати) після резерву під			

зменшення		4 868	(1 037
корисності кредитів		508	832)
Комісійні доходи		2 934	2 389
		552	397
Комісійні витрати		(1 037	(673
		828)	294)
Чисті комісійні доходи	26	1 896	1 716
		724	103
Чисті прибутки/(збитки) від операцій з іноземними валютами:			
- торгові операції		351 478	488 910
- курсові різниці		(221 894)	(2 399
			557)
Чисті прибутки від операцій з цінними паперами:			
Торгові цінні папери		58 926	37 669
Інвестиційні цінні папери за справедливою вартістю, з відображенням переоцінки як прибутку або збитку		396 557	1 987
			265
Переоцінка інвестиційної нерухомості	14	-	38 957
Інші доходи	27	211 561	204 881
Непроцентні доходи		796 628	358 125
Витрати на персонал	28	(1 537	(1 343
		178)	431)
Знос і амортизація	15, 16	(330 828)	(340
			522)
Інші адміністративні та операційні витрати	28	(1 510	(1 378
		245)	929)
(Зменшення)/відновлення корисності інших активів та резерви	18	(63 332)	9 393
Переоцінка інвестиційної нерухомості	14	(33 754)	-
Непроцентні витрати		(3 475	(3 053
		337)	489)
Прибуток/(збиток) до оподаткування		4 086	(2 017
		523	093)
(Витрати)/дохід з податку на прибуток	17	(369 098)	183 827
Прибуток/(збиток) за рік		3 717	(1 833
		425	266)
Припадає на:			
- акціонерів Банку		3 752	(1 781
		880	446)
- частку неконтролюючих акціонерів		(35 455)	(51
			820)
		3 717	(1 833
		425	266)
Прибуток на акцію			
Чистий та скоригований прибуток/(збиток) на одну просту акцію (грн.)	24	0,0610	(0,0552
)

**Консолідований звіт про сукупний дохід
за рік, що закінчився 31 грудня 2016 року**

(в тисячах грн.)

	<i>Приміт ки</i>	<i>2016 р.</i>	<i>2015р.</i>
Прибуток/(збиток) за рік		3 717 425	(1 833 266)
Інший сукупний дохід			
<i>Статті, які не будуть перенесені до прибутків або збитків:</i>			
Переоцінка будівель	24	(3 332)	225 252
Зменшення корисності будівель	15, 24	(16 943)	(45 008)
Податок на прибуток від переоцінки та зменшення корисності будівель	17, 24	3 649	(33 257)
Всього статті, які не будуть перенесені до прибутків або збитків		(16 626)	146 987
Інший сукупний (збиток)/дохід за рік за вирахуванням податків		(16 626)	146 987
Всього сукупний дохід/(збиток) за рік		3 700 799	(1 686 279)
Припадає на:			
- акціонерів Банку		3 736 254	(1 634 459)
- частку неконтролюючих акціонерів		(35 455)	(51 820)
		3 700 799	(1 686 279)

**Консолідований звіт про зміни в капіталі
за рік, що закінчився 31 грудня 2015 року**

(в тисячах грн.)

<i>Відноситься до акціонерів Банку</i>									
<i>Примітки</i>	<i>Статутни й капіта л</i>	<i>Додатков о сплачен ий капіт ал</i>	<i>Резерви переоцінк и</i>	<i>Резервні та інші фонди</i>	<i>(Непокрит ий збиток)/ нерозподілен ий прибуто к</i>	<i>Всього</i>	<i>Частка не- контролююч их акціонері в</i>	<i>Всього капіта л</i>	
1 січня 2015 р.	3 002 775	3 033 375	894 446	318 739	(3 305 855)	3 943 480	(88 788)	3 854 692	
Всього сукупний збиток за рік	-	-	146 987	-	(1 781 446)	(1 634 459)	(51 820)	(1 686 279)	
Амортизація резерву переоцінки	24	-	(22 387)	-	22 387	-	-	-	
Перенесення резерву переоцінки при вибутті будівель	24	-	(5 776)	-	5 776	-	-	-	
Перенесення податкового ефекту від переоцінки та зменшення корисності будівель	24	-	(13 718)	-	13 718	-	-	-	
Операції з акціонерами, відображені в капіталі:									
Збільшення акціонерного капіталу	24	3 151 741	-	-	-	3 151 741	-	3 151 741	
Витрати, пов'язані із збільшенням акціонерного капіталу		-	(265)	-	-	(265)	-	(265)	
31 грудня 2015 р.	6 154 516	3 033 110	999 552	318 739	(5 045 420)	5 460 497	(140 608)	5 319 889	
Всього сукупний дохід за рік	-	-	(16 626)	-	3 752 880	3 736 254	(35 455)	3 700 799	

Амортизація резерву переоцінки	24	-	-	(24 672)	-	24 672	-	-	-
Перенесення резерву переоцінки при вибутті будівель	24	-	-	(18 644)	-	18 644	-	-	-
Перенесення податкового ефекту від переоцінки та зменшення корисності будівель	24	-	-	(2 445)	-	2 445	-	-	-
Витрати, пов'язані із збільшенням акціонерного капіталу		-	(13)	-	-	-	(13)	-	(13)
31 грудня 2016 р.		6 154 516	3 033 097	937 165	318 739	(1 246 779)	9 196 738	(176 063)	9 020 675

**Консолідований звіт про рух грошових коштів
за рік, що закінчився 31 грудня 2017 року**

(в тисячах грн.)

	<i>Г р и м і т к и</i>	<i>2017 р.</i>	<i>2016р.</i>
Рух грошових коштів у процесі операційної діяльності			
Процентні доходи, що отримані		7 039 151	6 163 329
Процентні витрати, що сплачені		(1 840 276)	(2 512 771)
Комісійні доходи, що отримані		2 942 938	2 408 870
Комісійні витрати, що сплачені		(1 037 828)	(673 294)
Результат операцій з торговими цінними паперами		14 911	26 834
Результат операцій з інвестиційними цінними паперами за справедливою вартістю, з відображенням переоцінки як прибутку або збитку		53 357	1 570 279
Результат операцій з іноземною валютою		351 478	488 910
Інші отримані операційні доходи		159 217	172 019
Виплати на утримання персоналу, сплачені		(1 431 249)	(1 370 510)
Адміністративні та інші операційні витрати, сплачені		(1 374 333)	(1 329 691)
Податок на прибуток, (сплачений)/отриманий		(168 431)	1 831
Рух грошових коштів у процесі операційної діяльності до змін в операційних активах та зобов'язаннях		4 708 935	4 945 806
<i>Чисте (збільшення)/зменшення операційних активів:</i>			
Торгові цінні папери		(507 270)	(4 710)
Інвестиційні цінні папери за справедливою вартістю, з відображенням переоцінки як прибутку або збитку		(779)	1 865 135
Кошти в інших банках		(3 724 319)	(6 256 208)
Кредити та заборгованість клієнтів		(941 638)	5 631 863
Інші активи		(250 695)	410 198
<i>Чисте збільшення/(зменшення) операційних зобов'язань:</i>			
Короткострокові кошти банків		(122 028)	125 054
Кошти клієнтів		2 987 862	5 736 030
Інші зобов'язання		76 553	23 846
Чисті грошові кошти від операційної діяльності		2 226 621	12 477 014
Рух грошових коштів у процесі інвестиційної діяльності			
Придбання цінних паперів у портфелі Банку на продаж		(2 700 000)	-
Надходження від реалізації цінних паперів у портфелі Банку на продаж		2 700 000	-
Надходження від погашення цінних паперів у портфелі Банку до погашення		-	240 411
Придбання інвестиційної нерухомості		(1 095)	(61 841)
Надходження від реалізації інвестиційної нерухомості		43 324	16 609
Надходження від реалізації активів на продаж		72 975	19 925
Придбання основних засобів		(184 649)	(157 930)
Надходження від реалізації основних засобів		6 702	19 168

Придбання нематеріальних активів		(70 628)	(83 392)
Дивіденди, що отримані		-	6
Чисті грошові кошти використані у інвестиційної діяльності		(133 371)	(7 044)
Рух грошових коштів у процесі фінансової діяльності			
Емісія простих акцій		(13)	3 151 476
Погашення субординованого боргу		(2 351 013)	(4 802 508)
Повернення довгострокової заборгованості перед кредитними установами		(2 798 249)	(6 997 387)
Дивіденди сплачені		(19)	(288)
Чисті грошові кошти, використані у фінансовій діяльності		(5 149 294)	(8 648 707)
Вплив курсових різниць на грошові кошти та їх еквіваленти		768 408	2 080 200
Чиста зміна грошових коштів та їх еквівалентів		(2 287 636)	5 901 463
Грошові кошти та їх еквіваленти на початок року	7	12 580 391	6 678 928
Грошові кошти та їх еквіваленти на кінець року	7	10 292 755	12 580 391